

Motivace k dokončení studia – matky v nezletilém věku

Bakalářská práce

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. et Mgr. Lenka Kamanová

Vypracovala:

Kateřina Laciná

Brno 2017

Na této stránce bude vložen originální formulář Zadání bakalářské práce.
Vystavený, podepsaný a orazítkovaný formulář Vám připraví vedoucí bakalářské
práce před jejím svázáním.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci:

.....
vypracoval/a samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V dne

Podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. et Mgr. Lence Kamanové za čas, který mi věnovala, za cenné rady a skvělé nápady. Dále bych tímto chtěla poděkovat všem respondentkám, neboť bez jejich životních příběhů by moje bakalářská práce neměla smysl.

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na problematiku nezletilých matek a nezletilých těhotných dívek s nařízenou ústavní výchovou a jejich motivaci k dokončení studia.

Cílem teoretické části je na základě odborných pramenů popsat a definovat ústavní výchovu v České republice. Vymežit pojem motivace ve spojitosti s nezletilými matkami a těhotnými dívkami. Dále blíže popsat střední odborné školy při výchovných ústavech a charakterizovat péči o nezletilé matky v České republice. Materiálem pro zpracování teoretické části jsou odborné tištěné i elektronické zdroje.

Moje pozornost se v praktické části práce soustředí na konkrétní matky v konkrétním zařízení. Cílem praktické části je pomocí průzkumného šetření zjistit životní příběhy dívek a dopad na jejich motivaci k dokončení započatého studia ve výchovném zařízení. Pro zjištění potřebných informací bylo využito analýzy dokumentů a metody dotazování, konkrétně techniky polostrukturovaného rozhovoru. Polostrukturovanému rozhovoru byly podrobeny tři matky ve věku 18 let, které otěhotněly v době své nezletilosti.

Na základě výsledků průzkumu budou vytvořena doporučení pro pedagogickou praxi.

Klíčová slova

Nezletilá matka, výchovný ústav, vzdělání, těhotenství, motivace

Abstract

The bachelor thesis focuses on the issue of minors and minors of pregnant girls with ordered institutional care and their motivation to complete their studies.

The aim of the theoretical part is to describe and define constitutional education in the Czech Republic based on expert sources. To define the notion of motivation in connection with under-age mothers and pregnant girls. To further describe secondary vocational schools in educational institutions and to characterize the care of minors in the Czech Republic. The material for the theoretical part is professional printed and electronic resources.

In the practical part of my work, my attention focuses on specific mothers in a specific facility. The aim of the practical part is to investigate the life stories of the girls and the impact on their motivation to complete the study in the educational establishment. In order to find out the necessary information, the analysis of doctrines and methods of polling, namely semi-structured resolution techniques, was used. The semi-structured interview was submitted to three mothers at the age of 18, who became pregnant at the time of their minority.

Based on the survey results, recommendations for pedagogical practice will be developed.

Keywords

Under-age mother, institutional care, education, pregnancy, motivation

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíle bakalářské práce	11
2.1	Cíle teoretické části práce.....	11
2.2	Cíle praktické části práce.....	11
3	Materiál a metodika zpracování	12
3.1	Materiál a metodika zpracování teoretické části práce.....	12
3.2	Materiál a metodika zpracování praktické části práce.....	12
4	Definování ústavní péče v České republice	14
4.1	Ústavní výchova jako systém péče o dítě.....	14
4.2	Řízení před soudem o nezletilé děti.....	15
4.3	Zákon pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči.....	16
4.4	Střední odborné školy při Výchovných ústavech.....	18
5	Motivace nezletilých matek k dokončení studia	20
5.1	Vymezení pojmu motivace.....	20
5.2	Péče o nezletilé matky v České republice.....	21
5.3	Motivace nezletilých matek k dokončení studia.....	23
5.4	Faktory ovlivňující motivaci ke studiu.....	24
6	Specifikace metodologického postupu průzkumného šetření	26
7	Výchovný ústav Moravský Krumlov	30
7.1	Současnost.....	30
7.2	Oddělení pro nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi.....	31
8	Výsledky analýzy	32
8.1	Kazuistika – příběh Zuzany.....	32
8.2	Kazuistika – příběh Venduly.....	35
8.3	Kazuistika – příběh Heleny.....	40
8.4	Motivace nezletilých matek ke studiu.....	43

8.5	Faktory ovlivňující motivaci ke studiu	45
8.5.1	Podpora rodiny při studiu	45
8.5.2	Podpora partnera při studiu.....	45
8.5.3	Vrstevníci z ústavu	46
8.5.4	Školní výkon.....	46
8.5.5	Vzdělanostní ambice.....	47
8.5.6	Pracovní ambice	48
8.5.7	Mateřství	49
8.5.8	Finance.....	50
8.5.9	Životní perspektivy	50
9	Diskuze	52
10	Doporučení pro pedagogickou praxi	54
11	Závěr	55
12	Seznam použité literatury	57
13	Přílohy	60

Seznam tabulek

Tab. 1	Základní informace o respondentkách	29
Tab. 2	Informace o studiu a budoucím povolání respondentek	29

1 Úvod

Bakalářská práce je věnována problematice motivace nezletilých matek o dokončení studia. Téma motivace nezletilých těhotných dívek je, ač se možná nezdá, protože se o něm tolik nemluví, rozhodně aktuální. A je třeba jej řešit, mladé dívky mnohdy nemají silnou vůli, aby započaté studium dokončily.

Ke zvolení tohoto tématu mě vedl můj velký zájem dozvědět se právě o nezletilých matkách více informací. V blízkosti mého bydliště se nachází výchovný ústav. Součástí ústavu je i oddělení pro nezletilé matky s dětmi. Často dívky vidávám, zajímaly mě nejen jejich osudy, ale i pobyt v samotném zařízení a jejich studium při výchově malého dítěte.

Cílem práce je zjistit, jaké jsou faktory ovlivňující motivaci ke studiu a k jeho dokončení třech vybraných matek, které své dítě počaly v nezletilém věku.

První kapitolou je úvod, který představuje téma bakalářské práce a osvětluje, čím se v této práci zabývám, zároveň je to tato kapitola. V druhé kapitole teoretické části se věnuji cílům bakalářské práce. Třetí kapitola popisuje zpracování a metodiku celé této práce. Čtvrtá kapitola teoretické části se věnuje ústavní péči v České republice. Pátá a zároveň poslední kapitola teoretické části se zabývá motivací nezletilých matek k dokončení studia. Šestá kapitola praktické části je věnovaná metodologickému postupu průzkumného šetření. Sedmá kapitola se zabývá Výchovným ústavem v Moravském Krumlově se zaměřením na nezletilé těhotné dívky a nezletilé matky s dětmi. Osmou kapitolou jsou samotné výsledky zpracované analýzy. V deváté kapitole praktické části nalezneme diskuzi na toto téma. Další desátou kapitolou je pak mé doporučení pro pedagogickou praxi. Předposlední jedenáctou kapitolou je závěr této práce, tedy shrnutí všech výsledků. Poslední kapitolou je seznam použité literatury. Ze seznamu literatury, jsem použila českou odbornou literaturu a často jsem se opírala v zákonech.

2 Cíle bakalářské práce

Cílem této bakalářské práce je zjistit, jaká je motivace a jaké jsou faktory ovlivňující motivaci ke studiu a k jeho dokončení třech vybraných matek, které své dítě počaly v nezletilém věku.

2.1 Cíle teoretické části práce

Cílem teoretické části bakalářské práce je popsat ústavní péči v České republice, charakterizovat výchovné ústavy a SOŠ při výchovných ústavech pro nezletilé matky a těhotné dívky. Dále vymezit motivaci jako pedagogickou kategorii, popsat, jak je legislativně ošetřena péče o nezletilé matky v České republice, charakterizovat motivaci nezletilých matek k dokončení studia a v neposlední řadě objasnit faktory ovlivňující jejich motivaci ke studiu.

2.2 Cíle praktické části práce

Praktická část má za cíl zjistit, jaká je motivace nezletilých matek k dokončení studia a jaké faktory ovlivňují motivaci ke studiu a k jeho dokončení třech vybraných matek, které své dítě počaly v nezletilém věku. Pro účely naplnění tohoto cíle byly vypracovány kazuistiky tří studentek, které jsou umístěny ve Výchovném ústavu v Moravském Krumlově na oddělení těhotných nezletilých dívek a nezletilých matek se svými dětmi. Dílčím cílem praktické části je charakterizovat Výchovný ústav Moravský Krumlov.

3 Materiál a metodika zpracování

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí. Teoretická část osvětluje obecně řešenou problematiku, praktická část je pak věnována mému vlastnímu průzkumu.

3.1 Materiál a metodika zpracování teoretické části práce

Materiálem pro zpracování teoretické části byly odborné publikace v tištěné i elektronické podobě a legislativa. Metodikou bylo studium a čerpání z odborných pramenů, tvorba výpisků, jejich analýza, syntéza a komparace.

3.2 Materiál a metodika zpracování praktické části práce

V praktické části byl aplikován kvalitativní metodologický přístup. Pro účely naplnění stanoveného cíle praktické části byly zhotoveny tři kazuistiky matek, které porodily dítě v nezletilém věku, které jsou nyní umístěny ve stejném výchovném ústavu a na stejném oddělení.

Na tomto místě bych ráda zmínila, že kazuistiku vnímám jako rovnocennou pojmu případová studie. Využívala jsem tedy psychologického pohledu na souvislosti případové studie a kazuistiky.

Pro realizaci průzkumu byly jako cílová skupina vybrány dívky, které splňovaly tato kritéria:

- Studentky střední odborné školy.
- V současné době umístěné ve výchovném ústavu pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.
- V současné době s již narozeným dítětem.
- Období těhotenství probíhalo v nezletilém věku dívky.

Po čas celého průzkumu jsem pracovala se třemi respondentkami, které odpovídaly daným kritériím. Všechny tři byly do výchovného ústavu umístěny z důvodu těhotenství. Pro anonymitu jsou jejich jména i jména jejich dětí pozměněna. V celém průzkumu jsou jmenovány Zuzana s dcerou Simonou, Vendula s dcerou Emou a Helena se synem Pavlem. Jednotlivé dívky mi vybrala sama vy-

chovatelka, která v ústavu pracuje. Dle jejich slov to byly tři nejsdílnější a zároveň ty ochotnější matky, co v ústavu momentálně pobývají.

Zpočátku vést rozhovor s dívkami nebylo vůbec snadné. Mohu však říci, že ani s jednou respondentkou jsem po dobu celého průzkumu neměla problémy. Všechny byly předem se vším obeznámeny a průzkumu se zúčastnily dobrovolně.

Pro zpracování kazuistik byly využity dva zdroje dat. Prvním z nich byly polostrukturované rozhovory s nezletilými matkami, které jsou klientkami konkrétního výchovného ústavu. V nahrávaném rozhovoru jsem se zaměřila v první řadě na samotné těhotenství dívky, dále na její rodinu, rodinné vztahy, podporu rodiny jak při těhotenství, tak při studiu, vztahy s partnerem a jeho podpora dívky při studiu, samotné studium z pohledu nezletilé matky a její vzdělanostní a pracovní ambice.

Rozhovory byly nahrávány a následně přepsány pro potřeby analýzy dat. Každá z participantek byla informována o anonymitě a každá z nich podepsala souhlas s nahráváním a využitím dat pro moji bakalářskou práci. Poznatky vztažené k chování dívek při rozhovoru jsem si zaznamenala hned pár dní po uskutečnění rozhovorů, kdy jsem měla průběh všech tří setkání čerstvě v paměti.

Druhým zdrojem pro získání dat byla interní dokumentace ústavu, kde je umístěna veškerá dokumentace ke klientkám (anamnéza, zprávy z předešlých zařízení, záznamy o studijních výsledcích, průběžné záznamy o chování klientek). Tato dokumentace je zpracovávána etopedy, učiteli, psychology a dalšími odbornými pracovníky, kteří se podílejí na péči o klientky.

Pro zpracování dat vzniklých z rozhovorů s participantkami jsem využila tematické kódování a pro zpracování dat z interní dokumentace jsem využívala obsahovou analýzu.

4 Definování ústavní péče v České republice

V této části bakalářské práce jsem se zaměřila na ústavní výchovu v České republice. Tato kapitola je pro lepší přehlednost rozdělena do více podkapitol, všechny se však týkají náhradní výchovné péče, kam spadá i ústavní výchova. *„Nedílnou a důležitou součástí systému zabezpečujícího péče o děti jsou formy náhradní výchovné péče, mezi které patří i ústavní výchova“* (Jánský, 2014, s. 114).

4.1 Ústavní výchova jako systém péče o dítě

Období dospívání a adolescence je období, kdy nejčastěji dochází k rizikovému a patologickému chování. Adolescenti začínají zkoušet nové, jim dosud neznámé věci a experimentují. Je to období, kdy jsou tvrdohlaví, od starších a zkušenějších, ať už rodičů, prarodičů nebo kohokoli jiného si do ničeho nenechají mluvit. Názory adolescentů se mnohdy s těmi rodičovskými neshodují.

Dokud je situace snesitelná, prohřešky dětí nejsou na hranici zákona a rodiče situaci zvládají, příslušné orgány o těchto věcech nemusí ani tušit. Ne vždy tomu tak ale je. Když se situace vyhrotí a prohřešky jsou už neúnosné, začnou se situací zabývat příslušné orgány sociálně právní ochrany dětí.

Rodina je při výchově dítěte klíčová, na tom se shodují, troufám si říci, dle mnou přečtené odborné literatury snad všichni autoři. Mnohdy je však pro odborníky problém určit, kdy je ještě vhodné podporovat rodinu a snažit se jí pomoci a kdy je třeba zakročit, hájit zájmy dítěte a umístit ho do náhradního zařízení. *„Zde vystává rozhodující úloha sociálního pracovníka. Spočívá v sestavení důkladné komplexní anamnézy, zhodnocení situace dítěte a vytvoření reálné prognózy vývoje v rodině. Jeho rozhodování při hledání optimálního řešení a volbě odpovídajících metod nápravy musí být podloženo hlubokou osobní znalostí každého případu i odbornými předpoklady. Bývá často vystaven značnému tlaku rodiny i širšího prostředí, ovlivněného společensko-kulturními kontexty“* (Jánský, 2014, s. 114).

Proto, aby rodina tento krok sociálního pracovníka oddálila nebo úplně změnila, se může sama rodina přecenit. Slíbí velké zlepšení, chce další a další šanci. Řešení problému se pak odkládá a situace se může mnohem více zhoršit a problémy mohou mnohem více narůst. Sám sociální pracovník by měl být natolik kva-

lifikovaný a být natolik zodpovědný, aby rodinnou situaci správně vyhodnotil. Neměl by se nechat ovlivnit rodinou a měl by jednat v nejlepším zájmu dětí. *„Vážnost stavu bývá ještě umocněna pozdním podchycením problémů na základě nekvalitní spolupráce mezi školou, oddělením péče o dítě, případně policií.*

Ústavní výchova v mnohých případech může být východiskem. Není samozřejmě optimálním řešením, mnohdy je však jediným reálným řešením“ (Jánský, 2014, s. 115). *„Proto je soud především povinen dítě vyslechnout a činí tak s ohledem na věk a rozumovou vyspělost dítěte. Soud je povinen nejméně jednou za 6 měsíců přezkoumat, zda trvají důvody pro nařízení opatření nebo zda není možné zajistit dítěti náhradní rodinnou péči. Zjišťuje aktuální stav dotazy u rodičů dítěte, orgánů sociálně-právní ochrany dětí a v neposlední řadě u dítěte samotného, pokud je dítě schopné se s ohledem na svůj věk a rozumovou schopnost vyjádřit“* (Plecitý, 2009, s. 83).

„Problematika ústavní výchovy je celospolečenský problém, který souvisí se sociálním klimatem společnosti, odráží aktuální hodnoty, postoje, názory, ekonomické možnosti a v neposlední řadě i politické priority. To vše přímo, či nepřímo ovlivňuje ve svém důsledku rozsah a kvalitu péče poskytovanou dětem v rámci zařízení pro výkon ústavní výchovy“ (Jánský, 2014, s. 115).

Mnohem více do hloubky se tématu sociálně právní ochrany dětí věnuje druhá kapitola knihy Kapitoly sociální práce v praxi od Adély Mojžíšové (2008). Mojžíšová tu popisuje všechny právní předpisy, které se k ochraně dětí vztahují, ale také další podkapitoly, které v mé bakalářské práci nejsou více rozepsány.

4.2 Řízení před soudem o nezletilé děti

Řízení před soudem ve věcech péče o nezletilé děti upravuje zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, konkrétně § 176. *„Obecný název je „péče soudu o nezletilé“. Jedná se především o řízení o výchově a výživě nezletilých dětí, o styku rodičů, prarodičů a sourozenců s nimi, o navrácení dítěte, o přiznání, omezení nebo zbavení rodičovské zodpovědnosti anebo o pozastavení jejího výkonu, o poručenství, o schválení důležitých úkonů za nezletilého a o záležitostech o nichž se rodiče nemohou dohodnout, také ovšem o prodloužení ústavní výchovy na dobu po dosažení zletilosti dítěte a o zrušení takového výchovného opatření. V těchto vyjmenovaných druzích řízení rozhoduje soud ve věci rozsudkem, v ostatních věcech pak usnesením. Účastníky tohoto řízení jsou navrhovatel a ti, o jejichž právech a povinnostech má být jednáno, tedy nezletilé dítě, jeho rodiče, případně i další osoby“* (Plecitý, 2009, s. 89).

„K řízení ve věcech péče o nezletilé je v prvním stupni věcně příslušný okresní soud, u něhož rozhoduje samosoudce. Samosoudcem se rozumí jediný soudce, který jedná a rozhoduje ve věcech sám, nemá při sobě nikoho dalšího. Místně příslušným ve vedení řízení ve věci péče o nezletilé dítě je soud, v jehož obvodu má nezletilý podle dohody rodičů, na základě rozhodnutí soudu nebo jiných rozhodných skutečností své bydliště (§ 88 písm. c/OSŘ)“ (Plecitý, 2009, s. 89-90).

4.3 Zákon pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a pro preventivně výchovnou péči

Na tomto místě bych popsala a zároveň zpřehlednila systém péče o nezletilé těhotné dívky a nezletilé matky. Představím zde školská zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy.

„V celé skupině dětí, které dnes žijí v ústavní péči, jsou jak děti nízkého věku, novorozenci, tak děti starší, děti zdravé i nemocné nebo se závažným postižením, děti bez problémů v chování i děti se závažnými poruchami chování, děti se kterými jsou rodiče v kontaktu, ale i děti o které se rodiče nezajímají, děti z rodin chudých i bohatých, děti, které stráví v ústavu jen minimální čas, ale také děti, které pobývají v ústavní péči dlouhodobě“ (Halířová, Sychrová, 2014, s. 36).

„Školskými zařízeními pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy jsou dle Zákona 333/2012 Sb. diagnostické ústavy, dětské domovy, dětské domovy se školou a výchovné ústavy. Jedná se v naprosté většině o státní zařízení, která poskytují dětem na základě rozhodnutí soudu nebo na základě žádosti osob odpovědných za výchovu komplexní péči od 3 do 18, případně do 26 let“ (Jánský, 2014, s. 115). Tato zařízení by měla poskytnout péči, kterou by dětem za jiných okolností měla poskytnout především rodina a rodiče.

„Jedná se o čtyři typy pobytových neboli ústavních zařízení metodicky spadající pod Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Zřizovatelem těchto zařízení je v České republice stát, zastoupený MŠMT. Pouze dětské domovy jsou v převážné míře zřizovány kraji“ (Vávrová, Hrbáčková, Hladík 2015, s. 15). Zpravidla jsou v těchto zařízeních umístěny děti, které nedovršily plnoletosti. Svůj pobyt si však za účelem dokončení studia mohou na základě nařízení soudu prodloužit. „Soud dbá na umístění dítěte co nejlíže bydlišti rodičů nebo jiných osob dítěti blízkých“ (Jedlička, 2015, s. 385).

Nyní se budu dále věnovat charakteristice diagnostického ústavu. *„Diagnostický ústav plní v návaznosti na potřeby dítěte především úkoly diagnostické (vyšetření úrovně dítěte). Vzdělávací (zjištění úrovně dosažených znalostí a dovedností, diagnostikuj), terapeutické (směřující k nápravě poruch v sociálních vztazích a v chování dítěte), výchovné a sociální, organizační (související zejména s umístováním dětí do jednotlivých zařízení) a koordinační (směřující k prohloubení a sjednocení odborných postupů ostatních zařízení)“* (Česko, 2002).

Jak píše Svoboda a Smolík (2012, s. 48-49) dítě v Diagnostickém ústavu pobývá většinou osm týdnů. Po tuto dobu by mělo být komplexně vyšetřeno. Na základě získaných výsledků z komplexního vyšetření Diagnostický ústav vydá zprávu s navrhovanými výchovnými a vzdělávacími potřebami dítěte. Tato zpráva se nazývá „program rozvoje osobnosti“. Diagnostický ústav následně na základě vypracovaného programu rozvoje osobnosti rozmisťuje děti do odpovídajících dětských domovů nebo výchovných ústavů. Pracovní skupinou je ve výchovném ústavu výchovná skupina dětí. V této skupině se nachází nejméně čtyři děti, nejvíce však osm.

Dále se zaměřím na Dětské domovy. *„Výkon ústavní výchovy dětí bez vážných poruch chování zajišťují dětské domovy. Základní organizační jednotkou v dětském domově je rodinná skupina dětí zpravidla různého věku a pohlaví. Rodinná skupina má nejméně pět, nejvíce osm dětí, v závislosti na jejich mentální a zdravotní úrovni. Sourozenci se zpravidla zařazují do stejného dětského domova a pokud možno i jedné rodinné skupiny“* (Jedlička, 2015, s. 398). Děti, které jsou umístěny v tomto typu zařízení, se vzdělávají ve školách, které nejsou součástí dětského domova.

Nyní plynule navážu na Dětské domovy se školou Slomek (2010, s. 47) ve své publikaci uvádí, že do dětského domova mohou být umístěny děti s nařízenou ústavní výchovou, pokud vykazují poruchy chování nebo trpí duševní poruchou a potřebují výchovně léčebnou péči. Dětské domovy se školou poskytují péči i dětem s uloženou ochranou výchovou, ale i nezletilým matkám s jejich dětmi. V tomto zařízení mohou pobývat děti od 6 let do ukončení povinné školní docházky. Pokud není nutné, aby dítě docházelo do školy při dětském domově, může dítě docházet do základní školy i mimo zařízení. Pokud dítě trpí závažnými poruchami chování i nadále po skončení povinné školní docházky, je přeloženo do výchovného ústavu.

Dalším zařízením je Výchovný ústav. Podle Žufníčka, Pacnerové a Kupcové (2012, s. 120-121) tento typ zařízení zabezpečuje výkon ústavní výchovy pro děti, které jsou starší patnácti let a trpí závažnými poruchami chování. Ve výchovném ústavu jsou děti organizovány do výchovných skupin, ve kterých mohou být spo-

lečně s ostatními dětmi různého pohlaví, tak různého věku. Výchovná skupina může mít nejméně pět a nejvíce osm dětí. Tento počet závisí na mentálním a zdravotním postižení svěřenců a na obtížnosti jejich výchovy. Těchto skupin může být v zařízení maximálně šest, nejméně však dvě. Základní funkcí výchovných ústavů je podpora a péče. Typy a oddělení výchovných ústavů jsou pak stanoveny konkrétně danou vyhláškou např. Výchovný ústav pro nezletilé matky s dětmi.

„V zařízeních, ve kterých jsou umístěny děti s uloženou ochrannou výchovou, jsou používány speciální stavebně technické prostředky k zabránění útěku. Lze tedy využívat audiovizuální systémy“ (Slomek, 2010, s. 48). Zařízení je také povinné vést osobní dokumentaci o každém dítěti, které v zařízení pobývá. O jeho stavu, jeho rozvoji, evidenci jeho návštěv, programu dítěte a další.

Jak je již psáno výše, ústavní péče nenahrazuje rodinu. Ta je v případě výchovy a vývoje dětí nenahraditelná. A tak má i ústavní péče svá úskalí. *„Dítě není svěřeno jednomu konkrétnímu vychovateli. Problém tedy spočívá v častém střídání pečovatелů. Dalším problémem je obtížnost vytvoření trvalejšího citového vztahu dítěte k pečující osobě. To spočívá opět v častém střídání nejen pečovatелů, ale také různých ústavů“* (Fisher, Škoda, 2014, s. 159). *„Rizikem dlouhodobého pobytu v ústavu je také tzv. hospitalismus, tedy stav dobré adaptace na umělé ústavní podmínky doprovázený snižující se schopností adaptace na neústavní „civilní“ život““* (Matoušek, Kroftová, 1999, s. 118). Děti jsou v ústavech plně zaopatřeny. Někdo pro ně vaří, finance si sami nezaopatřují a jejich denní režim je naplánovaný. Při blížícím se odchodu ze zařízení jsou sice děti na reálný život připravovány, realita je však vždy jiná, když už za nimi nestojí nikdo, kdo by na ně po odchodu ze zařízení dával pozor a držel nad nimi ochrannou ruku.

Pokud se bavíme o případě nezletilých matek, kterým je uložena ústavní výchova, může být dítě nezletilé matky na základě soudního rozhodnutí svěřeno do stejného zařízení jako ona. Matka tak může o své dítě pečovat. Nejlepším řešením je však umístění obou do vhodného zařízení – nejlépe právě na oddělení nezletilých těhotných dívek a matek s dětmi. *„Nezletilé těhotné dívky se zpravidla od dvacátého týdne těhotenství umísťují nebo přemísťují do zařízení, která jsou schopna zajistit příslušnou zdravotnickou a pedagogickou péči“* (Česko, 2006).

4.4 Střední odborné školy při Výchovných ústavech

Dívky, které se v tak nízkém věku stanou matkami, mají mnohdy ukončenou pouze povinnou školní docházku. V rámci pobytu v zařízení, kde pobývají buď jako tě-

hotné, nebo už po porodu společně se svým dítětem, navštěvují školu při výchovném ústavu.

Obory se na středních odborných školách při výchovných ústavech liší. Pro představu uvádím příklady oborů ze zařízení, které poskytují péči nezletilým těhotným dívkám a matkám s dětmi, a jsou mimo jiné uvedeny v podkapitole níže.

Výchovný ústav a středisko výchovné péče v Černovicích nabízí dvouleté obory. Konkrétně obor Šití prádla, kde se dívky učí šít, obor Zahradnická výroba, kde jsou dívky vzdělávány v oblasti květinářství a zahradnictví nebo také obor Provozní služby, kde se absolventky tohoto oboru mohou uplatnit při úklidu zařízení a v neposlední řadě obor Práce ve stravování, kde se absolventky mohou po úspěšném absolvování uplatnit ve stravovacích službách. Všechny tyto obory jsou ukončené získáním výučního listu (Výchovný ústav Černovice, 2017).

Dalším zařízením, které poskytuje péči nezletilým matkám a těhotným dívkám je Dětský domov Planá u Mariánských lázní. Děti zde chodí do veřejných škol různých typů (ZŠ, ZŠ praktická, SOU, SŠ) a navštěvují zájmové kroužky spolu s dětmi z běžných rodin. Některé starší děti dojíždějí denně do škol mimo obec (Dětský domov Planá).

Třetím a posledním zařízením, o kterém se v této kapitole zmíním je Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče, Praha 4 – Hodkovičky. Z důvodu toho, že je diagnostický ústav, jak jsem již psala určen pouze na krátkou dobu pobytu, výuka zde probíhá pomocí edukačních programů, které jsou zaměřeny na opakování učiva ze základní školy. Klientkám je současně hledána veřejná škola, či škola ve specializovaném zařízení (vyžaduje-li to situace klientky), kterou by mohly navštěvovat (Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče Praha).

Moje bakalářská práce se v praktické části zaměřuje přímo na Výchovný ústav v Moravském Krumlově, který kromě základního vzdělání poskytuje také střední odborné vzdělání. Veškeré informace o škole a oborech jsou tedy sepsány v praktické části této práce. Proto je v této kapitole nezmiňuji.

5 Motivace nezletilých matek k dokončení studia

Vzhledem k tomu, že hlavním tématem mé bakalářské práce je motivace nezletilých matek k dokončení studia, je z mého pohledu nezbytné v následující kapitole vymezit pojem motivace.

5.1 Vymezení pojmu motivace

Přestože se dle odborné literatury psychologové studiu motivace věnují řadu let, stále se nepodařilo vytvořit jednotnou definici tohoto pojmu. Můžeme se tedy dočíst nespočet variant. Například dle Palána je motivace definována jako „*dynamický interpsychický proces, v němž vzájemné vztahy subjektů a prostředí vytvářejí napětí, soustředění a zaměření aktivity, která vede k cíli*“ (Palán, 1997, s. 72). Podle Řepky „*motivaci chápeme v nejširším slova smyslu jako souhrn činitelů, které podněcují, směřují a udržují chování člověka*“ (Řepka, 2005, s. 51).

Motivace se promítá do našeho každodenního života. Potřebujeme ji k tomu, abychom mohli vůbec fungovat. Motivace je podle Čápa chápána jako „*souhrn hybných momentů v činnostech, prožívání, chování a osobnosti. Hybnými momenty rozumíme to, co člověka podněcuje, pobízí, aby něco dělal, reagoval, nebo naopak, co ho tlumí, co mu zabraňuje něco konat, reagovat*“ (Čáp, 2001, s. 92).

„*Významnou roli v procesu vývoje motivace hraje především okolí, které představují rodiče, sourozenci a učitelé. V pozdějším věku je to také sociální a společenské prostředí. V neposlední řadě zde má však i značný vliv jedinec samotný*“ (Berdnová, Nový, 2002, s. 320).

Motivace se však dále dělí na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace je něco, co nás nutí něco dělat, nějak se chovat, něčemu se učit pro naše vlastní uspokojení. Vnější motivací se naopak myslí tlak z okolí, „*kdy jedinec vstupuje do vzdělání, aniž by to bylo jeho přání*“ (Rabušicová, Rabušic, 2008, s. 98). Je tím myšlen například chtěný obdiv od kolegů z práce, finanční odměna za dobré výsledky ve škole nebo získání prestižního zaměstnání.

V pedagogickém slovníku, je označována motivace jako „*souhrn vnitřních a vnějších faktorů, které vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání, zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem, řídí jeho průběh, způsob*

dosahování výsledků, ovlivňují též způsob reagování jedince na své jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu“ (Průcha, Walterová, Mareš, 2008, s. 127).

5.2 Péče o nezletilé matky v České republice

Gravidita a mateřství nezletilých dívek se v dnešní společnosti netýkají jen dívek bez rodinného zázemí. Toto téma je aktuální i u dívek, které mají stabilní rodinné zázemí. Janouchová (2008, s. 615) ve své knize píše: „*Gravidita u dospívajících dívek činí 1,7 těhotenství na 100 dívek.*“

V České republice existuje pouze několik zařízení, kde najdeme oddělení pro nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi v rámci zařízení pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Jsou to:

- Výchovný ústav a středisko výchovné péče Černovice
- Dětský domov Planá u Mariánských lázní
- Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče, Praha 4 - Hodkovičky
- Výchovný ústav, Dětský domov se školou Moravský Krumlov

Doležalová (2010, s. 53-54) se ve své knize vyjádřila, že péče a pomoc, která by byla vhodná pro nezletilé těhotné dívky a nezletilé matky, je v dnešní době velmi malá. Zákon o ústavní a ochranné výchově sice nařizuje nezletilé matky a nezletilé těhotné dívky a jejich děti přijmout do školských ústavních zařízení, které jsou vymezeny tímto zákonem. Problémem je však to, že mnoho těchto zařízení není uzpůsobeno k tomu, aby zde mohly dívky a matky s dětmi pobývat.

Hledání materiálů a informací ohledně péče o nezletilé matky v rámci ústavní výchovy pro mne bylo docela složité. Na toto téma není napsáno příliš publikací.

Jedlička (2004, s. 55) uvádí, že zařízení, ve kterých jsou mladiství umístěni, poskytují prvotně výchovu a péči. Tyto dvě zásadní a základní věci by jim měla za normální situace poskytnout rodina a rodiče. Součástí péče o mladistvé v zařízeních je také úhrada zdravotní péče. Zdravotní péče není hrazena zdravotním pojištěním. Zdravotní péče není jediná složka, kterou hradí výchovný ústav. Výchovný ústav dále hradí náklady na ubytování a stravování dítěte, učební pomůcky a další náklady spojené se vzděláváním, dále veškeré volnočasové aktivity dítěte. V neposlední řadě hradí také ošacení a obuv a další výdaje za přiměřené

potřeby dítěte dle výčtu uvedené v zákoně č. 109/2002 Sb. o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů.

V průběhu těhotenství a mateřství je dívkám a matkám v zařízení poskytnuta veškerá zdravotní i poradenská péče. S péčí o děti matkám pomáhají zaměstnanci zařízení. Jsou to pedagogové, vychovatelé nebo zdravotní sestry.

Podle zákona (*Zákon č. 109/2002 Sb.*) nezletilá těhotná dívka, která ještě neporodila, většinou 6 týdnů před porodem přerušuje školu. Na místo školním povinnostem se po tuto dobu věnuje přípravě na porod. Po porodu a určité zotavovací době se na základě domluvy s vedením školy dívka opět vrací do školního prostředí.

V době, kdy dívka opět po porodu nastoupí do školy, jí jsou umožněny přestávky na kojení dítěte. Pokud je zařízení blízko školy, kam matka dochází, má matka v době přestávky čas na kojení dítěte. Na dobu nezbytně nutnou ze školy odejde a v zařízení své dítě nakojí. Poté se vrátí zpět do školy. Pokud se škola nachází ve větší vzdálenosti od zařízení, pracovníce, které v zařízení pracují, dítě matce přinesou přímo do školy, kde má dívka možnost dítě nakojit. Během dopoledne, kdy je dívka ve škole a plní studijní povinnosti, o její dítě pečuje personál zařízení. Poté, co se dívka vrátí z vyučování, si přebírá dítě zpět do své péče.

Přijímání návštěv, telefonování a návštěvy svých rodin mimo zařízení na víkendové nebo 14denní pobyty jsou povolené pouze ve volném čase nezletilých těhotných dívek a nezletilých matek.

Po celou dobu pobytu v zařízení se musí dívky starat nejen o své dítě. Dívky se musí podílet na fungování chodu zařízení. Musí se starat o vaření, úklid a dodržování pořádku.

Stejná práva a povinnosti, které se vztahují na ostatní děti v ústavních zařízeních, se vztahují i na nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi. Dívky a matky mají nárok na kapesné a při odchodu ze zařízení mají nárok na jednorázovou částku ve výši 15.000,- Kč. Tato částka může být také použita na nákup vybavy pro matku a její dítě, nebo může být touto částkou pokryt nájem pronajatého bytu, ve kterém dívka po odchodu ze zařízení bude bydlet.

Ze zákona musí na péči o nezletilé těhotné dívky a matky přispívat jejich zákonný zástupce. V případě, že má nezletilá matka i vlastní příjmy (pobírá-li sociální dávky, např.: rodičovský příspěvek nebo příspěvek na dítě), musí se i ona podílet na přispívání financí na péči v zařízení.

Pobyt v ústavním zařízení těhotných nezletilých dívek a matek s dětmi trvá do jejich plnoletosti. Poté je jim soudně zrušena ústavní nebo ochranná výchova. Mnoho dívek však po dosažení plnoletosti stále nemá dokončené studium, které ve výchovném zařízení studují. Z tohoto důvodu mohou v ústavu zůstat, až do dokončení studia. Při příchodu matky do zařízení je mezi ní a zařízením sjednána smlouva, která jí a její dítě opravňuje k pobytu v zařízení. Při odchodu matky s dítětem ze zařízení musí matka požádat soud, který zruší ústavní výchovou i jejímu dítěti.

Při odchodu ze zařízení se matce s dítětem nabízí návrat zpět do své původní rodiny, odchod k rodině jejího přítele nebo pouze k příteli (pokud žije již samostatný život) nebo odchod matky do svého vlastního bydlení. Pokud matka nemá možnost využít ani jednu variantu výše uvedenou a nemá po odchodu ze zařízení kam jít, může využít zařízení sociálních služeb. Což jsou například „*Domy na půl cesty, Azylová zařízení pro matky s dětmi. Poslední zmiňované jsou však řešením přechodným (většinou se smlouvy uzavírají na půl roku až jeden rok)*“ (Česko, 2006).

5.3 Motivace nezletilých matek k dokončení studia

Pro nezletilé matky je skloubení výchovy dítěte a školních povinností velice obtížné. Velká většina z nich právě dokončila základní vzdělání nebo právě nastoupila na střední školu. V případech, že dívka nedokončila základní vzdělání, je nutné, aby jej po porodu dokončila. Dokončit vzdělání ať už základní nebo střední, které dívka před porodem přerušila, může za podpory a pomoci rodiny nebo zařízení, které jí pomůže s péčí o dítě.

V dnešní společnosti je kvalitní vzdělání důležité. S kvalitním vzděláním má jedinec větší možnost uplatnění na trhu práce. „*Studium lze charakterizovat jako cílevědomou, záměrnou a systematickou činnost, jejímž základním předpokladem je dostatečná motivace. Motivace prostřednictvím zájmu o problematiku svými kořeny sahá až do podnětného prostředí, ve kterém je student vychováváný (rodina, přátelé, zájmové aktivity apod.)*“ (Sitná, 2013, s. 23). „*Rodina poskytuje zázemí potřebné ke společenské seberealizaci, je zdrojem zkušeností a vzorců chování, které nemůže získat v jiném prostředí. Každá rodina je zdrojem specifického systému hodnot a jejich preference a ty ovlivňují chování členů rodiny v interakci se společenským okolím*“ (Fischer, 2014, s. 155).

„*Při přechodu ze základní na střední školu má motivace dospívajících ke studiu klesající tendenci a ve smyslu kvality se přeměňuje na negativní, což má pochopitelně dopad na školní výkony. To, proč motivace v tomto období klesá, je zapříčiněno*

dosažením momentálního cíle, kterým je přijetí na střední školu. Motivace bude pravděpodobně stoupat zase krátce před absolvováním školy, resp. konáním maturitní zkoušky“ (Krejčová, 2011, s. 118).

„Žák se musí vyrovnávat s řadou překážek a situací, které mohou vést ke studijnímu selhání. Kromě motivace a vůle musí regulovat své vlastní emoce, které se v průběhu učení často mění“ (Hrbáčková, 2011, s. 17).

5.4 Faktory ovlivňující motivaci ke studiu

Nyní bych se ráda zaměřila na faktory, které mohou mít velký vliv na motivaci ke studiu. „Na motivaci studentů ke studiu mají vliv mimo jistou charakteristiku úkolů (rozmanitost, proměnlivost, náležitě podaný význam v širším kontextu, vzbuzující aktivitu jedinců) učitelé – jejich hodnocení směrem ke studentům, edukační styl, resp. autorita a samotná motivace k vlastní pedagogické práci“ (Krejčová, 2011, s. 124-125).

„Školní výkon může být chápán přinejmenším čtyřmi různými způsoby, což se zpětně velmi významně promítá do kvality výkonu a výsledných efektů. Za prvé školní výkon nemá pro žáky žádný smysl (žák je z nějakých důvodů nemotivován). Za druhé školní výkon je sám o sobě smyslem žákova snažení (žák je výkonově motivován). Za třetí školní výkon je prostředkem k dosažení nějakého bezprostředního cíle (například za dobrou známku pětikoruna, obdiv,...). A poslední bod říká, že školní výkon je prostředkem (instrumentem) k dosažení časově vzdálenějších cílů, které propůjčují hodnotu (smysl) dílčím cílům. – dovolenky atd.“ (Hrbáčková, 2010, s. 75). Posledním bodem je školní výkon coby prostředek k dosažení časově vzdálenějšího cíle. Ve výchovných zařízeních se dle školních výsledků, plnění povinností a dodržování řádu udělují například předčasné dovolenky, které jsou pro dívky skutečnou motivací. V opačném případě se například strhává výše kapesného nebo jim jsou zakázány vycházky.

Na motivaci žáků ke studiu mají vliv i vztahy k vrstevníkům ve třídě. Macek a Lacinová (2012, s. 121) ve své publikaci uvádí, že „vztahy k vrstevníkům ve třídních skupinách jsou mnohdy zásadní pro utváření osobnosti studenta“. Vliv vrstevníků na motivaci nemusí být vždy negativní, jak je často uváděno. Přátelské vztahy ve třídě a úspěšnost ostatních spolužáků může studenta motivovat k lepším výkonům.

„Pro komplexní pohled na sociální vlivy na motivaci adolescentů ve školních výkonech je třeba zmínit také vliv rodiny, rodinného zázemí a očekávání rodičů, kteří stále více či méně motivaci adolescentů ovlivňují“ (Krejčová, 2011, s. 127). Rodina

velmi ovlivňuje motivaci žáků ke studiu. Dítě z podnětného rodinného prostředí, kde se mu rodiče věnují a podporují ho, bude mít určitě větší předpoklad být motivovaný k dobrým školním výsledkům. Motivem může být pro dítě také to, že samotní rodiče jsou pro dítě vzorem. Dítě chce dosáhnout stejného vzdělání a uznání, kterého dosáhli jeho rodiče.

„Velmi nevítané jsou zprávy, že dcera je těhotná nebo že čtrnáctiletý syn přivedl dívku do jiného stavu. Právě v těchto situacích je nejvíce zapotřebí rodičovské přijetí a opora. Adolescent potřebuje slyšet, že mu rodiče pomohou, že ho nezavrhnou a nebudou mu až do smrti připomínat jeho chybu. Rodiče musí být silní, aby dokázali v obtížné době podpořit své dospívající potomky“ (Matoušek, 2003, s. 134). Podpora rodiny ať už v rámci vzdělání nebo těhotenství, je v tomto případě pro nezletilou těhotnou dívku nebo matku velmi důležitá.

Blízko k vlivu rodiny má i partner dívky. Partner, který vede neuspořádaný způsob života, sám není dostatečně motivován k disciplíně a plnění si svých povinností a jeho motivace není ještě nijak podporována ze strany rodiny, může vést k tomu, že partnerka začne tento způsob chování a myšlení přejímat také. Z motivované a cílevědomé dívky (bavíme-li se o studiu) se tak může stát dívka, které na studiu a jejich výsledcích přestane záležet.

Dalším faktorem motivace a plnění studijních povinností je nedostatek autoregulace. V případě těhotných dívek a nezletilých matek může nedostatek autoregulace vést k odkládání školních povinností. Dívky spoustu času věnují péči o své dítě a jiným mateřským povinnostem, díky kterým mohou školní povinnosti odsouvat stranou. Hrbáčková (2011, s. 17) také uvádí, že *„nejčastějším důvodem selhání ve škole, může být problémem i určitá bezradnost či neschopnost vědět si sám se sebou rady při ztvárňování vlastního života a neochota přebírat zodpovědnost za své vzdělávání a za svoji životní cestu do vlastních rukou“*.

6 Specifikace metodologického postupu průzkumného šetření

Na základě stanového cíle byly zvoleny tyto průzkumné otázky: Jaká je motivace dívek, které porodily dítě v nezletilém věku, k dokončení studia? Jaké faktory tuto motivaci ovlivňují? Na základě uvedených průzkumných otázek byl využit kvalitativní výzkumný přístup. Urban (2017, s. 67), uvádí že *„kvalitativní výzkum je prováděn na mnohem méně početném výběrovém souboru, třeba jen na skupinách o deseti respondentech – získáváme tak mnoho informací o malém počtu jedinců a poznatky nelze zobecňovat na širší populaci. Jedná se o intenzivní šetření zaměřené na porozumění významům, které lidé přisuzují svému jednání – na vysvětlení motivace, potřeb, přání, názorů a postojů. Symbolické otázky kvalitativního výzkumu znějí „proč?“ a „jak?““*. I já jsem se tedy zaměřila na hlubší poznání souvislostí o menším počtu participantek.

Jak bylo uvedeno v úvodních částech práce, sběr dat probíhal prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů, které byly nahrávány na diktafon. *„Polostrukturovaný rozhovor tvoří soubor otázek v pevném pořadí a stejně formulovaných“* (Žižlavský, 2003, s. 120). Hendl (2012, s. 48) ve své publikaci popisuje, že *„výzkumník vyhledává a analyzuje jakékoliv informace, které přispívají k osvětlení výzkumných otázek provádí deduktivní a induktivní závěry. Seznamuje se s novými lidmi a pracuje přímo v terénu, kde se něco děje“*. Jak už jsem zmínila pro lepší orientaci, průzkumné otázky jsem rozdělila do šesti okruhů. Především pro lepší přehlednost a také pro to, abychom při rozhovoru s dívkami nepřeskakovali z jednoho tématu na druhé. Mohlo by se totiž stát, že bychom některá důležitá fakta úplně vynechaly.

Moje otázky byly směřovány v úvodu rozhovoru na základní údaje o respondentkách, dále se otázky týkaly rodiny a rodinných vztahů dívek. Poté jsme navázaly na téma těhotenství, reakce dívek na zjištění, že jsou v jiném stavu a další. Čtvrtým tématem našeho rozhovoru bylo studium, vzdělání a pracovní ambice dotazovaných dívek. Toto téma jsem se snažila s dívkami co nejvíce rozebrat a zjistit tak, jak na tuto tematiku pohlíží a jaké mají priority. Předposlední téma bylo zaměřeno na otce dítěte, coby partnera dívky a její vztah s ním. Poslední téma se věnovalo budoucnosti dívek, jejich pohled na pracovní uplatnění a životní perspektivy. S nahráváním na diktafon bylo předem obeznámeno jak vedení ústavu, tak všechny

tři respondentky. Jejich souhlas s nahráváním jsem si nechala potvrdit písemně v den uskutečnění rozhovorů.

Než jsem se do rozhovorů a celé realizace průzkumného šetření včetně organizačních záležitostí (kdy do ústavu přijdu), pustila, sestavila jsem si polostrukturované otázky, na které jsem se pak dříve ptala. Otázky byly rozděleny do šesti hlavních okruhů. Při rozhovorech jsem se jich snažila držet, aby mi dívky podaly informace, které jsem potřebovala zjistit. Přesto jsem rozhovoru nechávala volnější průběh a nechala dívky mluvit i o tom, co jsem v daných okruzích neměla. Všechny tři rozhovory se uskutečňovaly v jednom z pokojů dívky.

V rámci domlouvání rozhovorů a získávání dalších informací o dívkách, jsem komunikovala s vychovatelkou a dalším personálem, který se dívkám po čas jejich pobytu v ústavu dlouhodobě věnuje. To mi umožnilo získat informace i z jejich zkušeností s dívkami.

Než jsem se do celého průzkumného šetření pustila, kontaktovala jsem právě onu vychovatelku, která mi vybírala respondentky. Vychovatelkou v tomto zařízení je paní, se kterou se znám, proto bylo mé kontaktování zařízení jednodušší. Požádala jsem ji o kontakt na vedení ústavu a poté zavolala ředitelce zařízení, zda li by mi umožnila s ústavem spolupracovat v rámci mé bakalářské práce. Domluvily jsme si informativní schůzce, kde jsem paní ředitelce sdělila, co je mým záměrem

a co by případná spolupráce s ústavem obnášela. Ředitelka byla velice příjemná a se vším souhlasila. Za pomoci paní vychovatelky jsme se domluvily na termínu, kdy rozhovory s dívkami přijdu realizovat. Počítala jsem s tím, že to bude na vícero návštěv, protože každá z respondentek si čas udělá jindy. Rozhovory jsme ale dělaly na konci školního roku, a to byly všechny dívky víceméně pořád v jedné budově a pospolu. Termín byl určen na sobotu od devíti hodin dopoledne. Předtím, než jsem přišla do ústavu realizovat rozhovory, hodně jsem komunikovala právě s paní vychovatelkou, která byla s matkami v kontaktu. Než jsem přistoupila k samotným rozhovorům, vychovatelka nezletilé matky předem se vším obeznámila.

Padla sobota, vešla jsem do budovy spolu s vychovatelkou, která na mě čekala před budovou. V budově, kde matky bydlí, ve společenské místnosti už čekala moje první respondentka se svou dcerou, se kterou si hrála. Vychovatelka mě Zuzaně představila a poprosila ji, jestli by mohla jít se mnou do vedlejšího pokoje uskutečnit domluvený rozhovor. Zuzana byla docela nepříjemná. Bolela jí záda, bylo na ni prý velké horko a je už od šesti od rána vzhůru a my už v devět otravujeme. Docela mě to zaskočilo, protože bylo všechno předem domluvené, a tak jsem

se opravdu cítila nepříjemně, že jí ubírám její volný čas a obtěžuji ji. Rozhovory byly moje první zkušenost, sama jsem nevěděla, do čeho se pouštím. Byla jsem nervózní a tato reakce mi na sebejistotě moc nepřidala.

Vychovatelka si vzala na hlídání Zuzaninu dceru Simonu a já se Zuzanou jsme se odebraly do vedlejší místnosti. Byl to pokoj právě jedné z matek. Rozhovory jsme uskutečňovaly pár dní před koncem školního roku a matky už měly pokoje vyklizené, všechny své věci zabalené a připravené na odjezd domů. Holá místnost s postelí, skříní a stolem. Seznámily jsme se a podaly si ruce. V tu chvíli byla Zuzana jako vyměněná. Byla milá, usmívala se a docela dost povídala. Na začátek jsem Zuzaně řekla, čeho se bude rozhovor týkat. Zuzana mi podepsala papír se souhlasem o nahrávání rozhovoru, já spustila diktafon a my se pustily do rozhovoru. Při rozhovoru byla Zuzana velmi sdílná. I když mluvila o negativních a smutných událostech v jejím životě, působila pozitivně a často se smála. Působila na mě dobrým dojmem. Alespoň z rozhovoru a atmosféry, která při něm panovala. Rozhovor s ní byl příjemný a při odchodu jsem se s ní rozloučila poděkováním a sladkostmi pro její dceru. Po odchodu z ústavu jsem se od vychovatelky dozvěděla, že Zuzanu celé naše povídání rozhodilo. Prý se si tak připomněla události z její minulosti a byla z toho smutná.

Na rozhovor se Zuzanou navazoval rozhovor s Vendulou. Dívky jsem měla domluvené na jeden a ten samý den, kdy byly všechny v jedné budově a měly všechny čas. Vychovatelka vrátila Zuzaně její dceru a na hlídání si vzala malou Emu (dceru Venduly). Vendula na mě působila dojmem flegmatika. Styl „je mi to jedno, tak ať to máme za sebou“. Ale překvapila mě. Z respondentek se rozpovídala nejvíce. Vendula začala sama rozvíjet diskuzi a rozhovor s ní byl nejdelší. Rozhovor s Vendulou se mi vedl o něco lépe než se Zuzanou. Vendula mi toho řekla, jak už jsem psala, docela dost sama od sebe. Byla v rozhovoru velmi otevřená, a i vychovatelka se divila, že na sebe prozradila svoji minulost.

Poslední dívka, se kterou jsem rozhovor vedla, byla Helena. Opět se opakoval stejný průběh jako u předchozích dvou matek. Rozhovor s Vendulou jsme ukončily, rozloučily se a do místnosti se mnou vešla Helena. Byla strašně tichá. Když jsme se seznamovaly, podala mi ustrašeně ruku a své jméno skoro zašeptala. Na všechno mi ze začátku jen kývala hlavou. Až se trošku rozmluvila, už jsem byla klidnější. Přesto byl náš rozhovor nejkratší. Helena se skoro vůbec nerozpovídala. Odpovídala opravdu jen na to, na co jsem se jí zeptala. Po celou dobu rozhovoru se skoro neusmála.

Poté, co jsem ukončila rozhovor i s poslední dívkou, jsem se se všemi rozloučila a odešla domů. Každý rozhovor proběhl v soukromí mezi čtyřma očima. Všechny tři rozhovory mi zabraly celkem kolem tří hodin času. Musím říct, že z atmosféry a otevřenosti matek mi vůbec nepřišlo, že by měly nějaké obavy. Jako by se bály, že rozhovor někde zveřejním. Čekala jsem, že budou opatrné a budou si dávat „pozor na pusy“. V neposlední řadě mě i překvapilo, že ani jedna respondentka při nahrávání rozhovoru nevyvolávala konflikty a všechny moje otázky byly v poklidu zodpovězeny.

Pro lepší orientaci jsem na začátek vytvořila dvě tabulky. První tabulka znázorňuje základní informace o všech třech respondentkách a informacích týkajících se dítěte a otce dítěte. Ve druhé tabulce jsou zaznamenány informace o studiu a představě o budoucím povolání dívek.

Tab. 1 Základní informace o respondentkách

Jméno	Aktuální věk	Věk, ve kterém otěhotněla	Počet dětí	Aktuální věk dítěte v měsících	Otec dítěte v rodném listě	Zájem otce o dítě
Zuzana	18	15	1	20	ANO	NE
Vendula	18	17	1	10	NE	ANO
Helena	18	15	1	16	ANO	ANO

Tab. 2 Informace o studiu a budoucím povolání respondentek

Jméno	Nejvyšší ukončené vzdělání	Současné studium	Plán dokončit studium	Představa budoucího povolání
Zuzana	ZŠ	Učební obor: Kuchař – číšník	ANO	Servírka
Vendula	ZŠ	Učební obor: Kuchař – číšník	NE	Uklízečka
Helena	ZŠ	Učební obor: Kuchař – číšník	ANO	Kuchařka

7 Výchovný ústav Moravský Krumlov

Celým názvem se organizace nazývá Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, střední škola a základní škola, Moravský Krumlov. Zřizovatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Výchovný ústav se nachází na Jižní Moravě, konkrétněji v okrese Znojmo ve městě Moravský Krumlov. Výchovný ústav najdeme při výjezdu z města. Je to velký areál obehnaný kovovou bránou po celém svém obvodu.

7.1 Současnost

Momentálně nese toto školské zařízení název Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, střední škola a základní škola, Moravský Krumlov. „Děti jsou v tomto zařízení zařazeny do koedukovaných skupin, chlapec-kých, dívčích, či nezletilých těhotných a matek s dětmi. V tomto zařízení je celkem 9 skupin:

- 5 skupin (40 dětí)
- 1 skupina (8 dětí)
- 2 specializované skupiny: nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi (12 dětí)
- 1 specializovaná skupina – nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi (6 dětí)

Toto zařízení momentálně poskytuje péči 66 dětem. Děti jsou tu ubytovány v bytových jednotkách, k nimž patří vchod, samostatný pro jednotlivé rodinné nebo výchovné skupiny. V každém pokoji se nachází sociální zařízení. Včetně televize a sítě Wi-Fi. Výchovný ústav využívá k fungování čtyři budovy, kde se nachází i vlastní škola výchovného ústavu. Pátá budova se nachází ve středu města Moravský Krumlov a slouží k cvičnému samostatnému bydlení pro děti.

Děti se stravují ve školní jídelně a v bytech jednotlivých skupin. Ve školní jídelně funguje čipový systém, mají zde vždy na výběr ze dvou pokrmů.

O správný chod celého zařízení, o organizaci a veškeré věci s tím spojené se stará řada zaměstnanců. Kromě ředitele a zástupce ředitele tato organizace zaměstnává: Vedoucího vychovatele, vedoucí vychovatelku, dva speciální pedagogy, dva psychology, ekonomku, účetní, sekretářku a dvě sociální pracovnice.

Při školském zařízení v Moravském Krumlově je k dispozici základní škola – druhý stupeň a Střední škola.

Základní škola poskytuje dětem možnost dokončit povinnou školní docházku, či získat úplné základní vzdělání. Do základní školy jsou zařazovány i těhotné dívky a matky s dětmi, které nemají ukončenou povinnou školní docházku, či dokončené základní vzdělání. Kapacita základní školy je 24 žáků.

Střední škola nabízí dva učňovské obory a to Kuchař – číšník a Lesní mechanizátor. Pro přijetí na jeden z dvou nabízených oborů musí uchazeč splnit určené podmínky. Těmito podmínkami se myslí ukončené základní vzdělání nebo splnění povinné školní docházky, dále zdravotní způsobilost uchazeče a splnění kritérií přijímacího řízení stanovených pro příslušný školní rok. Oba učební obory mají délku studia 3 roky. Výstupem po absolvování tří let studia je střední vzdělání s výučním listem. Kapacita střední školy je maximálně celkem 42 žáků.

Mimo školské zařízení mohou děti navštěvovat Střední školu v Moravském Krumlově, kde jsou vyučovány i obory, které jsou ukončeny maturitní zkouškou.

Studenti mohou v rámci vzdělání absolvovat také barmanský kurz, kurz vykražování ovoce a zeleniny nebo kurz na motorovou pilu. Zařízení také nabízí možnost udělat si řidičský průkaz skupiny A, B nebo T (Výchovný ústav Moravský Krumlov).

7.2 Oddělení pro nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi

Skupiny pro nezletilé těhotné dívky a matky s dětmi byly otevřeny od 1. října 2007. V těchto skupinách může být umístěno nejvýše 18 maminek s dětmi oddělení pro nezletilé matky s dětmi (novorozenec, kojeneček, batole).

Pod dohledem odborných pracovníků (zdravotních sester, vychovatelů, speciálního pedagoga, psychologa) se těhotné dívky připravují na porod, nezletilé maminky s dětmi se učí pečovat o své dítě.

Každá dívka má pokoj vybavený moderním nábytkem. Obývací pokoj spojený s kuchyňkou a dětským koutkem slouží ke společným aktivitám a k přípravě stravy. V letním období mohou maminky s dětmi využívat dětské hřiště s průlezkami a pískovištěm (Výchovný ústav Moravský Krumlov).

8 Výsledky analýzy

8.1 Kazuistika – příběh Zuzany

Jméno: Zuzana

Věk: 18

Škola: Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, střední škola a základní škola, Moravský Krumlov

Počet dětí: 1

Vzdělání: Základní

Osobnost:

Zuzana je citlivá a svědomitá, chybí jí však větší sebekontrola. Má časté výbuchy vzteku, kdy neslyší na pádné argumenty a má tendenci bojovat. Po afektu se ale vždy omluví a uvědomí si svoje chování. Je veselá a kamarádké povahy. Její chování je však labilní.

Rodinná anamnéza

Zuzana pochází z neúplné rodiny. Má 2 biologické sourozence. Krátce po narození byla spolu se svými dvěma sourozenci umístěna do dětského domova na základě předběžného opatření a rozsudku z důvodu špatné sociální situace rodiny a nedostatku finančních prostředků. Rodina také neposkytovala vhodné bytové a hygienické podmínky. O děti nebylo dostatečně pečováno ze strany obou rodičů. Časté požívání alkoholu, konflikty, hádky mezi rodiči a zanedbané děti po vývojové stránce.

r. 2008 - Byla Zuzana společně se svými sourozenci převzata do péče pěstounky v Zařízení pro výkon pěstounské péče SOS dětská vesnička. Tato pěstounská péče byla však po 2 letech zrušena z důvodu podezření na týrání dětí.

r. 2010 - Byla Zuzana svěřena do pěstounské péče jiné pěstounky (paní Novákové).

r. 2014 - V pěstounské rodině paní Novákové byla Zuzana ještě se třemi dětmi. Pěstounka má se všemi dětmi dobře navázané emoční vazby. Je pro děti autoritou. Dospívání přineslo do rodiny znejistění. Obzvláště v případě Zuzany, která reagovala zvýšenou agresivitou a výbušným chováním.

Těhotenství

Když Zuzana zjistila, že je v jiném stavu bylo jí necelých 16 let. Zuzana ještě chodila na základní školu do devátého ročníku. Byla v pátém týdnu těhotenství. O možnostech ochrany věděla a užívala antikoncepci. *“Zjistila jsem to tak, že jsem si šla pro antikoncepci, vlastně pro další prášky a jsem sebou sekla a sestřička, jakože jdu na ultrazvuk a pátej týden”*. Zuzana je přesvědčena, že její antikoncepce nebyla dostatečně silná. *„Jsem měla slabý prášky, jsem byla úplně našťvaná”*. Těhotenství, jak už z textu vyplývá, plánované nebylo. I přesto byla Zuzana rozhodnutá dítě si nechat.

Tehdejší přítel, se kterým přišla do jiného stavu byl ještě mladší než sama Zuzana. V té době byl ještě pod zákonem. *„No s tím jsem byla dlouho, ale ten si potom našel jinou, takže se vyprdl na malou aji na mě takže. Mě je to jedno už. Už mi je to jedno. Ale bolelo to no, teď už je to dobrý”*.

Jak zmiňuji v odstavci s rodinou, Zuzana své těhotenství řešila s pěstounskou matkou, která trvala na tom, aby šla Zuzana na potrat. Do teď jí dítě vyčítá a nemají spolu dobré vztahy (z rozhovoru se Zuzanou).

Od počátku těhotenství byla Zuzana rozhodnutá v těhotenství pokračovat a po porodu pečovat o své dítě. Byla přesvědčená, že to zvládne. Velmi se na dítě těšila. Její těhotenství proběhlo dle záznamů v pořádku a bez problémů. Po narození dcery Simony (r. 2014) Zuzanu trápilo, že radostné chvíle nemůže sdílet se svoji pěstounskou rodinou a přítelem. Zuzana péči o malou Simonu dle vychovatelk i hodnocení v záznamech moc nezvládá. Dítě nechává často nepřebalené, neumyté a sama o svou hygienu také příliš nedbá. Chybí jí základní hygienické návyky. Jsou tu i nedostatky v oblasti ošacení dcery a stravy pro ni. Je třeba kontrolovat čisté oblečení a hygienu malé Simony (ze záznamů ve výchovném ústavu).

V rozhovoru se Zuzanou jsme péči o její dceru dopodrobna neprobíraly, a tak se mohlo na první pohled zdát, že péče ze Zuzaniny strany o dceru je dostatečná. Zuzana se za tuto skutečnost nejspíš stydí, to by pro ni mohl být ale důvod proto, aby na péči o dceru i sebe zapracovala (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

Rodina a rodinné vztahy

Zuzana vyrůstala s pěstouny. Celou situaci popisuje takto: *„Měla jsem to tak trochu těžší, protože mě se moje biologická mamka vzdala v porodnici, ona utekla,*

takže jako jsem nevyrostala u ní“. „Prvně jsem šla do dětského domova, tam jsme byli 10 let. Pak jsme šli k první pěstounce, to nedopadlo vůbec dobře, pak jsme šli k druhé a teď jsem tady“. Pěstounka, která měla Zuzanu svěřenou do péče ji i ostatní děti týrala. Z tohoto důvodu byly děti pěstounce odebrány. Ani jedna respondentka není jedináček. Zuzana má dva sourozence, a to bratra a sestru. Na otázku, jestli mají mezi sebou dobré vztahy a vídají se, Zuzana odpověděla: „S bráchem ne, ten se mi odstěhoval do Liberce a se ségrou jo, ta je ve Hodoníně“.

Zuzana své těhotenství řešila se svoji pěstounskou matkou „*Ta se se mnou tři měsíce nebavila, protože chtěla, abych šla na potrat“*. S pěstounskou matkou nemá Zuzana dobrý vztah „*ona furt vyčítá tu malou a všechno. Ona vlastně děti totiž neměla“*. Zuzana si myslí, že důvod, proč spolu mají špatný vztah, je právě malá Simona. Přesto stále doufá, že se jejich vztah časem zlepší (z rozhovoru se Zuzanou).

Krátce po narození byla Zuzana spolu se svými dvěma sourozenci umístěna do dětského domova, jak je již psáno v anamnestických údajích. Následně na to byla po deseti letech převzata do péče pěstounky v Zařízení pro výkon pěstounské péče SOS dětská vesnička. Tato pěstounská péče byla však po 2 letech zrušena z důvodu podezření na týrání dětí. Po tomto stresovém zážitku byla Zuzana svěřena do pěstounské péče jiné pěstounky (paní Novákové). V této pěstounské péči se Zuzaně vedlo velmi dobře a se svou pěstounkou měla vřelý vztah, který se však v Zuzanině pubertě stal komplikovaným.

Oba biologičtí rodiče o Zuzanu projevují občasný zájem po telefonu. S jinými rodinnými příslušníky kromě sestry Zuzana momentálně v kontaktu není (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Zuzanina výpověď ohledně rodiny se plně shoduje s informacemi z interních dokumentů ve výchovném ústavu. Příčinu špatného vztahu s pěstounkou, který mezi sebou nyní mají lze těžko odhadovat. Zuzana si myslí, že důvodem je právě její dcera v závislosti na tom, že sama pěstounka vlastní děti nikdy neměla. Toto tvrzení však nelze nijak potvrdit. Zuzana začala být dle interních zpráv v dospívání velmi konfliktní, výbušná a vše řešila unáhleně (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

Podpora rodiny při těhotenství

Zuzanu se v těhotenství snažila podporovat její pěstounka. Z důvodu častých neshod, Zuzaniných výkyvů nálad a agresivity se však obě dohodly, že pro Zuzanu a její dítě bude lepší pobyt ve výchovném zařízení.

Partnerské vztahy a partner

Zuzana momentálně přítele má. Dítě má pouze jedno. Svěřila se mi, že spolu s přítelem teď budou už půl roku. Není to však biologický otec její dcery. Když jsem se ptala na biologického otce, Zuzana odpověděla: „*No s tím jsem byla dlouho, ale ten si potom našel jinou, takže se vyprdl na malou aj na mě takže. Mě je to jedno už. Už mi je to jedno. Ale bolelo to no. Ted už je to dobrý*“. Biologický otec malé Simony byl v tu dobu ještě pod zákonem a nebylo mu ještě ani 15 let. Od doby, co si našel jinou přítelkyni, nejeví zájem ani o matku svého dítěte ani o dítě. Je však uvedený v rodném listě (z rozhovoru se Zuzanou).

V interních záznamech lze dohledat, že byla Zuzana trestně stíhaná pro pohlavní zneužití. Od uložení trestu bylo však upuštěno. Z důvodu Zuzaniny nevyzrálé osobnosti a citové deprivace z dětství.

S biologickým otcem dítěte se nevidá. Ze záznamů lze vyčíst, že krátce na to, co jsem s respondentkou vedla rozhovor, byla rozhodnutá opustit ústav. Důvodem byla její velká zamilovanost a touha být s jejím nynějším přítelem. Vztah s přítelem pro ni byl prioritou (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Zde se Zuzanina výpověď s informacemi z výchovného ústavu shoduje. Zuzana na sebe i přiznala pohlavní zneužití. Při našem vedeném rozhovoru tento počin brala velmi s humorem. Dle Zuzanina chování můžeme usoudit, že si lásku a rodinu snaží vynahrazovat u nynějšího přítele. Dle kapitoly o těhotenství však často díky zamilovanosti opomíná péči své dcery (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

8.2 Kazuistika – příběh Venduly

Jméno: Vendula

Věk: 18

Škola: Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, střední škola a základní škola, Moravský Krumlov

Počet dětí: 1

Vzdělání: Základní

Osobnost:

Vendula má výraznou osobnost. Je dominantní, impulsivní a ctižádostivá. Často náladová a emočně labilní. Vendula je společenská, chce patřit do kolektivu, je manuálně zručná a aktivní ve sportovních činnostech.

Rodinná anamnéza

Vendula pochází z neúplné rodiny. Rodiče se rozvedli a Vendula zůstala v péči otce, se kterým žila v rodinném domě jeho rodičů. Vendula má staršího bratra a dvě nevlastní sestry z otcova předchozího vztahu. Matka se po rozvodu přestěhovala do Prahy a o Vendulu neměla zájem.

Těhotenství

Vendule bylo sedmnáct let, když zjistila, že je těhotná. *„Já jsem vlastně rodila tři měsíce před osmnáctkou“*. Dceři je momentálně deset měsíců. Když Vendula zjistila, že je těhotná, byla už v pátém měsíci. *„Já, když jsem rodila tak jsem měla břicho asi tak jak některé holky v třetím měsíci jo. Takže na mě to fakt do pátého nešlo vidět. Já jsem jako nějaké extrémní změny neměla jakoby v těhotenství, až jako v pátém, kdy sem fakt jako už. To bylo takové jako, že mi bylo fakt už hodně zle, protože jsem měla špatnej tlak, takže mě to až na začátku pátého měsíce zjistili no...“*.

V době, kdy Vendula příteli oznámila, že je těhotná, ji její přítel podváděl. *„Sme to měli takové složité, protože mě v tu dobu jako podváděl. Takže jsme to měli takové, že já jsem vlastně byla v takovém stavu, že já jsem malou nechtěla, že já jsem byla vlastně na tom tak špatně, že jsem nechtěla jakoby ani já žít dál nic. Nechtěla jsem malou, nic prostě. Seděla jsem k tomu na Janově jo prostě, takže to bylo takové hodně jako krušné, ale potom ke konci v tom sedmém měsíci už fakt to sme byli oba zas jako spolu, takže sme si uvědomili, že prostě stejně už malou máme, že jako žejo. A na malou já nedám dopustit, takže by neexistovalo, že bych ji dala pryč nebo takhle“*.

Vendula o možnostech ochrany věděla. S přítelem ji však nepoužívali. *„Ne, my jsme spolu byli fakt dlouho. Abych pravdu řekla, tak my jsme vlastně jako rok takhle bez ochrany nebo tak a nic se jakoby nestalo, takže my jsme měli jakoby takhle v domnění, že asi je něco špatně a potom bum Ema jo“*. Vendulino těhotenství stejně jako to Zuzanino nebylo plánované. Ostatně v tak nízkém věku se dá těžko hovořit o tom, že si dívka těhotenství opravdu přeje a naplánuje.

Vendula bere svoje těhotenství v nízkém věku jako docela normální záležitost. *„Kdysi v šestnácti se vdávali, v sedmnácti už měli dvě děcka a bylo všechno v pořádku. Jako můj názor je, že je lepší mít to dítě dřív a fakt si ho užít a prostě. Bude*

mi třicet žejo, malá bude mít už patnáct nebo kolik a jako budu mít klid žejo. Kdežto abych si ve třiceti udělala děcko, protože chcu mít nějakou kariéru, to je podle mě úplně nevím. Já jsem ráda, že sem ji fakt měla tak brzo, protože si myslím, že si užiju víc, že nebudu taková ta kýčovitá matka“. Vendula by v budoucnu ještě další dítě určitě chtěla. „V budoucnu jo, ale jako tak minimálně za pět let“.

Vendula se rozpovídala i o tom, jak vnímá rozdíly mezi tím, kdyby byla v té době zletilou matkou a mezi tím, jak na ni je/bylo pohlíženo coby na nezletilou matku. *„Když jsem byla nezletilá tak to bylo takové, že malá měla dohled že jo. Sociálkou měla nařízenou ústavku. Když jste v ústavu, tak musíte jakoby žádat o svoje děcko domů jo. Musíte se někoho povolovat. Když jste nezletilá, tak když něco uděláte špatně, tak je to, když to tak blbě řeknu tragédie světa jo. Ale každá matka dělá podle mě chyby že jo, fakt na tu nezletilost se fakt na vás dívají jako s tím takovým větším okem, že prostě co uděláte špatně, to oni si zapamatujou. Ale kdežto jako třeba ta sociálka že jo. Si myslím, že sociálka, jestli nějaká sociální pracovnice má svoje děcko, tak si myslím že taky dělala chyby“.*

Jak už jsem jednou zmiñovala, Vendula byla nejvýřečnější z mnou dotazovaných respondentek, proto je v každém tématu její rozbor rozhovoru nejdelší.

Vendulin život se, jak sama říká s příchodem dítěte změnil k nepoznání. *„Já jsem fakt jako s Emou strašně dospěla. Já jsem, když to tak řeknu, já jsem fetovala, já jsem párty, tamto, tamto. Ale já jsem se fakt během jako té doby, co jsem čekala Emu, jsem se vzdala všeho a prostě o 180 stupňů jsem se otočila, a to všechno bych nezvládla. Jsem na sebe hrdá, že prostě jsem fakt, když to tak upřímně řeknu, tak já jsem fakt jako fetovala první ligu jo. A prostě pro svoje děcko jsem se vzdala úplně všeho, kamarádů, všeho“.*

Když už jsme se dostali s Vendulou i na téma její minulosti a drog, nedalo mi to se nezeptat, jestli pro ni bylo obtížné s drogami přestat. *„Těžký to bylo na psychiku a prostě fakt jsem věděla, že teď té Emě chcu dát všechno a prostě. V žádném případě bych nedovolila, aby mi ji vzali. Jako a radši já nevím se vzdám tamhle kamarádů a budu si žít svoje. Budu žít s Emou, budu mít pro ni všechno, ale já budu mít čistý svědomí. Občas na to myslím že jo, řeknu si: já jsem ten perník měla ráda jo, ale jako nelituju toho, že jsem to přestala. Já jsem strašně ráda, že Ema je zdravá, že prostě teď jako všechny peníze nejdou tam do drog, do kamarádů, do toho a, že prostě jdu a Emě radši jako. Já to říkám furt já radši půjdu jak šupák, než aby moje děcko šlo ve špinavém. Jo a to přesně to je, že prostě některé matky, které fetovaly, fetujou tak prostě děcko radši tam dají, prostě, pryč do kojeňáku, toto, to. A já bych tohle v životě nedovolila jako“ (z rozhovoru s Vendulou).*

Vendula byla ke svému těhotenství nezodpovědná. Na útěcích užívala THC a pervitin nitrožilně. Toto se vždy prokázalo při testech a pohovorech, které vždy dívky musely po návratu do ústavu podstoupit. Po porodu i nyní o svou dceru Vendula pečuje výborně a ve výchově je důsledná (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Vendula sama v rozhovoru přiznala užívání návykových látek, tato výpověď se shoduje se záznamy z výchovného ústavu. Zároveň si zřejmě neuvědomovala vážnost situace. Užívání návykových látek, zejména pervitinu v průběhu těhotenství, může mít vážné následky pro plod. Z dokumentů výchovného ústavu je zřejmé že, se Vendula o svou dceru velmi dobře stará a na jejím blahu jí opravdu velmi záleží. Což sama Vendula v rozhovoru velmi vyzdvihovala tím, že je pro ni Ema momentálně vše a jejího nerození rozhodně nelituje (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

Rodina a rodinné vztahy

V případě Venduly je situace docela jiná. Rodinné vztahy se přetrhaly v závislosti na její minulosti. *„Rodiče? Otce jsem viděla před měsícem po dvou a půl letech, my jsme se spolu vlastně přestali bavit aji se sestrama se všema. Než jsem otěhotněla, tak jsem vlastně jakoby dlouhou dobu vlastně brala perník, takže jsem jako-by fetovala a vlastně kvůli tomu já jsem se odstěhovala z domu, takže jsem se s otcem nevidala a vlastně teď, až se malá narodila, tak teď jakoby v devíti měsících ji viděl. Poprvé jsme se viděli po dvou a půl letech. Mamka žije v Praze a tu jsem teď kom viděla dvakrát za rok. Jako takhle voláme si toto to, ale že bysme měli nějak extra super vztah jako rodina to ne. Sourozence mám dvě sestry, jednoho bráchu a vlastně v kontaktu jsem jenom s jednou sestrou“.*

Když Vendula zjistila, že je těhotná, byla v té době po ústavech a rodina ji úplně odstříhla. Na tuto situaci byla sama. *„Tak já jsem vlastně nikoho neměla, jenom ho a ten mi tehdy utek no“* (z rozhovoru s Vendulou).

Vendula má nestabilní rodinné zázemí. Spolupráce s Vendulinou matkou po dobu Vendulina pobytu v ústavu probíhá většinou po telefonu. Po dobu, co byla Vendula v zařízení, ji matka navštívila pouze 2x. Vždy se při návštěvě hádaly. Zároveň nemá Vendulina matka dostatečné podmínky pro poskytnutí péče jak Vendule, tak jejímu dítěti. Přesto chtěla Vendula jezdit domů na dovolenky, ale matka neměla zájem.

Vendulin otec se informoval a zájem o Vendulu projevoval. Komunikoval však jen s paní ze sociálního zařízení. S Vendulou osobně ne. Nevěří jí a je zklamáný z jejího dosavadního života, který se týkal záškoláctví, útěků a užívání návykových látek. Vendula o kontakt s otcem také nestojí (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Vendula v rozhovoru potvrzuje to, co je psáno v interních spisech výchovného ústavu. Rodinné vazby jsou tu minimální. Zdá se, že matka o dceru ztratila docela zájem. Otec zájem projevuje, nechce se však pravděpodobně zklamat znovu. Snad se do budoucna Vendulin vztah s otcem zlepší a najdou k sobě opět cestu (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

Podpora rodiny při těhotenství

Vendula byla na své těhotenství sama. Od rozvodu rodičů o ni její matka nejevila zájem a otec byl zklamán z Vendulina života. Jak je psáno výše otec se o Vendule informoval pouze přes třetí osobu. Vendulu při těhotenství přímo nepodporoval.

Partnerské vztahy a partner

Se svým přítelem, se kterým má dceru Emu, je Vendula už delší dobu. Momentálně je však přítel ve výkonu trestu. *„Já jsem s ním vlastně už dva a půl roku, byla jsem s ním vlastně na útěku no. Jsme měli dobrou vztah, pro malou byl schopnej udělat první poslední“*. S přítelem je Vendula stále v kontaktu, čeká na jeho propuštění z vazby.

Na otázku, jak na těhotenství reagoval otec, mi Vendula odpověděla: *„Sme to měli takové složité, protože mě v tu dobu jako podváděl, takže sme to měli takové, že já jsem vlastně byla v takovém stavu, že já jsem malou nechtěla, že já jsem byla vlastně na tom tak špatně, že jsem nechtěla jakoby ani já žít dál nic. Nechtěla jsem malou, nic prostě. Seděla jsem k tomu na Janově jo. Takže to bylo takové hodně jako krušné, ale potom ke konci v tom sedmém měsíci už fakt to sme byli oba zas jako spolu, takže sme si uvědomili, že prostě stejně už malou máme, že jako že jo a na malou já nedám dopustit, takže by neexistovalo, že bych ji dala pryč nebo takhle takže jako. Ale jinak jako pro malou byl schopnej udělat první poslední takže...“*.

Při rozhovoru, který jsme vedly, bylo na Vendule vidět, že jí přítel chybí a že ho má ráda. Později mi však řekla, že přítel ji zde navštěvovat nemůže, protože je momentálně ve vazbě. Vendula má pouze jedno dítě, a to dceru Emu. Otec dítěte uvedený v rodném listu není, protože si sám nebyl schopný ani vyřídit vlastní občanský průkaz (z rozhovoru s Vendulou).

Přítel Venduly, za kterým vždy utíká a který je zároveň otcem dítěte, je bez zaměstnání a je trestně stíhán (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Rozhovor s Vendulou byl velice upřímný. Konkrétně k tomuto tématu Vendula vypověděla mnohem více informací sama. V interních dokumentech ústavu podrobnosti ke vztahu s jejím partnerem nebyly nikde zaznamenány (shrnutí sešbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

8.3 Kazuistika – příběh Heleny

Jméno: Helena

Věk: 18

Škola: Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, střední škola a základní škola, Moravský Krumlov

Počet dětí: 1

Vzdělání: Základní

Osobnost:

Helena má velmi nízké sebevědomí, neustále jí musí někdo ujišťovat a povzbuzovat. Je sebestředná, tlakem si vynucuje pozornost dospělých pro sebe. Zároveň však není dominantní typ. Dodržuje pravidla, je však nutný dohled, aby věci neodkládala. Její pohled na svět je hodně naivní. Je třeba s ní věci rozebírat hodně dopodrobna a reálně. Jednoznačně a srozumitelně. Pokaždé se přesvědčit, že Helena chápe, co bylo řečeno. Helena není empatická a chce všechny výhody jen pro sebe. Nezvládá své emoce, háže věcmi, aby si vybila zlost. Helena neudrží pozornost, snaží se mít všechno rychle hotové, bez ohledu na výsledek. Mezi vrstevníky není oblíbená – je vztahovačná. Hledá na každém to špatné, a proto nemá mnoho kamarádů.

Rodinná anamnéza

Helena vyrůstala v neúplné rodině, byla v péči matky. Má ještě další 3 sourozence. Otec často pil a vyvolával hádky, napadal fyzicky nejstarší dceru. Helena se ho vždy bála kvůli hádkám, které doma vyvolával. Matka podala žádost o svěření dětí do její péče a s otcem Heleny se rozvedla (2002). Helenina matka není zaměstnaná – je pečující osobou o své děti a pobírá na ně příspěvky. Rodina Heleny je v evidenci OSPOD od roku 2002.

Těhotenství

Helena otěhotněla v necelých šestnácti letech po dvou a půl letém vztahu s přítelem. Její partner byl o rok starší než ona. Těhotenství také nebylo plánované. „*No já jsem si nevzala prášek no... a už to bylo*“. Když Helena zjistila, že je těhotná, byla v prvním týdnu těhotenství a celou situaci řešila s matkou. „*Já jsem vlastně to nedostala a potom mamka mi řekla, že jsem nějaká protivná no, a tak mi koupila těhotenské test. Říkám: "mami to je v pořádku, mě nic není" no, a tak se to zjistilo*“. Helena byla rozhodnutá, že si dítě nechá. „*Jeho máma to chtěla dát pryč, že mi klidně potrat zaplatí. No a moje máma mi řekla, že ať si to nechám, že potom nebudu moct třeba otěhotnět. Tak jsem si to nechala*“. Svého rozhodnutí Helena nelituje.

Když Helena zjistila, že je těhotná, byla zklamaná. „*No já jsem byla jakože z toho zklamaná, protože jsem myslela, že to nedodělám školu no, a nakonec potom jsem byla ráda, že mě dali semka a dodělávám si tu školu*“.

Průběh svého těhotenství popisuje Helena „*na pohodu*“. „*Já jsem kouřila silně, ale potom, jak mi bylo nějak divně, tak už jsem po chvilkách přestala a potom, jak jsem přišla semka, tak jsem se zase rozkouřila*“ (z rozhovoru s Helenou).

Péči po porodu zvládala Helena dobře a s mateřstvím se sžila. Navštěvoval ji přítel, jeho rodina a přijel i její otec. Helenu jeho návštěva velmi potěšila.

Helena silně kouřila i před nástupem do Výchovného ústavu. Tento negativní návyk má Helena stále a nedaří se ho eliminovat, přestože je neustále ve styku se svým malým synem. O syna však Helena pečuje dobře a samostatně. Má k němu silnou citovou vazbu. Helena je však klidné povahy a je třeba jí připomenout, že by měla být při výchově svého syna důraznější a okřiknout ho, když je třeba (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Vzhledem k Helenině povaze a typu osobnosti můžeme z rozhovoru vyčíst, že sama nevěděla, jak se při zjištění těhotenství zachovat. Rozhodnutí za ni defacto udělala její matka. V rozhovoru Helena přiznává své silné kouření cigaret (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

Rodina a rodinné vztahy

Rodiče poslední dotazované dívky Heleny jsou rozvedení. Dobré vztahy má se svojí matkou a otec nemá o Helenu zájem. Helena při rozhovoru nebyla moc výřečná a vztah s jejími rodiči popisuje takto: „*S mamkou se vídám a s tatškou se jakože moc nevídám*“. Otec má zájem jednou za čas „*Jo, to se zeptá pokavad' není s tou jeho*

babou. Ted'kom chce nás vidět o prázdninách, tak zas ségra tam se mnou pojede“. Sourozence má Helena čtyři, jeden je nevlastní. Kromě jedné sestry se se sourozenci stýká (z rozhovoru s Helenou).

Dívka je vázaná na matku. S otcem pouto nikdy neměla. Nyní se s ním setkává náhodně a setkání využívá pro získání financí. Heleniny starší sestry žijí již ve vlastních domácnostech. Jako rodina spolu volný čas příliš netrávili. Kontakt Helena udržuje pouze s nejstarší sestrou po sociální síti. Vztahy udržuje Helena ještě s babičkou (matka matky), s rodinou otce se vůbec nestýká.

Helena nemá příliš dobré vztahy se svým mladším bratrem. Její bratr je zdravotně znevýhodněn a potřebuje tak větší péči ze strany matky, která s ním tráví velkou část času, protože bratra Heleny musí vodit do školy, i ze školy. Helena se tak cítí odstrčená a nemilovaná. Matka nezvládá svou roli vychovatele, dceři stále ustupuje a nemá u ní autoritu, Helenou se nechá citově a psychicky vydírat a pak cítí vinu (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Helena byla v celém vedeném rozhovoru velmi přímočará a odpovědi na mé otázky byly zodpovězeny jednou větou. Diskusi o svém mladším bratrovi nijak nerozváděla. Což lze v návaznosti na informace z výchovného ústavu chápat (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

Podpora rodiny při těhotenství

O celém Helenině těhotenství rozhodla Helenina matka. Helena v rozhovoru říká, že když sama zjistila, že je v jiném stavu, byla zklamaná a prvotně chtěla dodělat školu. Helenina matka ji však utvrdila v tom, aby si dítě ponechala. Ačkoliv má Helena blízko ke své matce, její matka by se o ni a její dítě nedokázala postarat vzhledem k tomu, že sama pečuje o hendikepovaného syna. Helena se o bližší podpoře své rodiny nezmiňovala. A v interních dokumentech nejsou zaznamenány žádné další informace o podpoře rodiny při těhotenství.

Partnerské vztahy a partner

Helena byla s přítelem dva a půl roku, když zjistila, že je těhotná. Její přítel byl pouze o rok starší. Jejich vztah však nedopadl dobře. *„No my sme se rozešli, protože mě začal mlátit, začal pít, začal dělat průsery. Ted' jde do basy, takže. S ním nechcu bejt. To není rodina“.* Pavel je Helenin jediný syn. Více dětí nemá. Otce dítěte do rodného listu uvedla. Své otcovské povinnosti si však otec dítěte neplní. *„Malýmu nekoupil ani k narozeninám, ani k Vánocům nic“.* Helenin vztah s otcem dítěte

funguje tak, že „bud' mi zavolá, pokaždé mi nadává, tak to vypnu a když přestane nadávat, tak se bavíme normálně. Dáme si sraz, on si vezme malýho na den, potom mi ho vrátí večer“. Helena se zpátky k otci dítěte vrátit nechce. Čeká ji soud, kde bude chtít, aby byl malý Pavel svěřen do péče jí (z rozhovoru s Helenou).

Tématem hovorů mezi Helenou a vychovateli jsou vždy partnerské vztahy. Při častých telefonátech s přítelem ji častuje vulgarizmy. Helena je vždy po této komunikaci ve velké nepohodě. Nesoustředí se. Na dovolenky nyní jezdí domů k matce nebo ke své sestře. Vždy se vrací v čas a v emoční pohodě (ze záznamů ve výchovném ústavu).

Helena se s přítelem rozešla, stále však zůstali v kontaktu kvůli synovi. Otec o syna zřejmě zájem jeví, záleží však na jeho momentálním emocionálním rozpoložení, kdy s Helenou buď dokáže vyjít nebo je na ni nepříjemný (shrnutí sesbíraných dat od respondentky a záznamů z VÚ).

8.4 Motivace nezletilých matek ke studiu

Nejprve se zastavím u respondentky Zuzany. Dle sesbíraných dat lze říci, že Zuzanina motivace ke studiu je velmi silná. Zuzana je dobrou studentkou a jak sama uvedla v rozhovoru, učení jí jde bez problémů a bez vynaložení větší námahy. To rozhodně napomáhá její motivaci, protože nemá se studiem velké obtíže a nemusí velké úsilí vložit právě do studia. Přestože je Zuzana nyní už plnoletá a mohla by výchovný ústav opustit, stále zde setrvává právě za účelem dokončení studia.

Zuzaninou velkou podporou je její přítel, který ji ve studiu podporuje. Zuzana v něm nachází velkou oporu, a to je další zásadní motivační faktor.

V neposlední řadě chce Zuzana své dceři do budoucna zajistit pěkné dětství v rodině, kterou budou tvořit s jejím přítelem. Zuzana si nepřeje, aby její dcera vyrůstala v ústavu. Proto chce studium dokončit a najít si práci ve vystudovaném oboru, která pomůže jejich rodinu zajistit.

Oproti tomu Vendulina motivace dokončit studium je velice nízká. Vendula už v rozhovoru přímo zmiňovala, že přestože by studium ráda dokončila, nepočítá s tím. Tento protiklad ihned vysvětluje tím, že je na vše sama a potřebuje se osamostatnit právě kvůli své dceři, aby jí poskytla zázemí mimo zařízení. Vendula má podporu stejně jako Zuzana ve svém příteli, který je bohužel ve vazbě. Tudíž podpora z jeho strany není taková, jako v případě Zuzany a jejího přítele.

Vendula je nyní také plnoletá a zatím v zařízení pobývá za účelem dokončení studia. Vendula je však oproti Zuzaně a Heleně v prvním ročníku, z důvodu její minulosti, která je popsána v kapitole níže. V rozhovoru popisuje, že ji vyhodili z několika škol. Tím ztratila drahocenné roky studia a stále je tedy na začátku. Je tedy možné, že její vůle nebude tak silná, aby studium ještě dva roky vydržela, když o ukončení uvažuje již nyní.

Vendulinou motivací dokončit studium v zařízení není ani to, že jí studium ulehčují pracovníci ústavu, kteří se jí o dítě v dopoledních hodinách, kdy navštěvuje školu postarají, zatímco po odchodu z ústavu bude opravdu na vše sama. Vendulina představa o získání zaměstnání co by mladé matce s dítětem a ukončenou základní školou, přijde zřejmě jednoduchá. Přestože Vendula tvrdí, že bude vykonávat jakoukoli práci, je také důležité, aby myslela na to, že práci musí teprve získat a při výchově dítěte si jí i udržet, když bude na vše sama.

Vendulina motivace směřuje stále k tomu osamostatnit se, odejít ze zařízení a uživit svoji dceru. Vendula sama v rozhovoru tvrdí, že studium pro ni není příliš těžké, přesto ji nenutí nic, aby je dokončila. Interní záznamy popisují Vendulu jako chytrou, ale línou. Učit se jí jednoduše nechce. Skoro mi připadá, že Vendula je líná se učit, proto chce ze zařízení odejít.

Vendulina motivace k tomu najít si po odchodu ze zařízení stálé zaměstnání se zdá z Venduliny výpovědi silná. Vendula je však velmi ovlivnitelný člověk, jak je již psané v anamnestických údajích. Její motivace postarat se o dceru a docházet do zaměstnání musí být natolik silná, aby se například nevrátila zpět k drogám z její minulosti.

Helena je sice stejně motivovaná jako první respondentka Zuzana. Zdroj její motivace je však docela jiný. Mezitím co Zuzanina motivace se točí kolem osamostatnění a samostatného života s přítelem a dcerou. Helenina největší motivace je získání samotného výučního listu. Helena je sama o sobě ve škole velmi snaživá

a samotné studium ji baví, jak řekla v rozhovoru. Už toto je velká motivace a zároveň se tímto od předešlých dvou respondentek liší. Helena studium plánuje dokončit. Také si chce mimo studium jako jediná z respondentek udělat řidičský průkaz.

Jen těžko mohu odhadnout, jestli je tato velká motivace pouze Heleninou povahou nebo ji žene kupředu podpora rodiny. Jako jediná má totiž Helena oporu a podporu v rodině. Konkrétně v matce a své sestře. Ačkoliv Helena v rozhovoru řekla, že další vzdělání po absolvování střední školy neplánuje k dokončení tohoto studia je odhodlaná.

Její největší motivací je však to, že po absolvování tohoto studia bude jediná ze sourozenců, která bude mít výuční list. Helena o toto velmi stojí, a to ji žene dál. Zdá se mi, že nejen touha po výučním listu, je to jediné, po čem Helena touží. Dle celého Helenina životního příběhu, mi připadá, že se Helena velmi snaží i kvůli své matce. V pozadí vidí pořád svého mladšího bratra, kterému je věnována velká část pozornosti z důvodu jeho postižení. A tak možná Helena chce, aby ni byla její matka pyšná a pozornost byla věnována aspoň na chvíli jenom jí. Přestože Heleně nejde studium tak lehce jako Zuzaně a do školy se musí opravdu připravovat, její motivace se mi zdá ze všech respondentek největší.

8.5 Faktory ovlivňující motivaci ke studiu

8.5.1 Podpora rodiny při studiu

Vzhledem k tomu, že Zuzana měla se svojí pěstounkou v době, kdy pobývala v ústavu komplikovaný vztah a nikoho jiného neměla, podporována byla pouze zaměstnanci ústavu a přítelem.

Podobně jako Zuzana, je na tom i Vendula. Vendula neměla žádnou podporu v rodině. Matka o dceru nejevila zájem již od rozvodu s jejím otcem. Nyní jsou v občasném kontaktu po telefonu. Vendulina matka však Vendulu stále nijak nepodporuje. Vendulin otec s Vendulou přerušil osobní kontakt ještě, než nastoupila do ústavu v Moravském Krumlově z důvodu nedůvěry kvůli předešlým problémům, které Vendula měla, a jsou zmíněny v rodinných vztazích výše.

Helena má jako jediná ze třech dívek podporu ve své rodině, se kterou je zároveň v kontaktu. V rozhovoru sice podporu své matky nijak nerozvádí, ale po celou dobu pobytu v zařízení jezdí na dovolenky právě domů k matce a vrací se z nich odpočatá a v dobré náladě.

8.5.2 Podpora partnera při studiu

Podporu měla Zuzana v partnerovi „*Ten mě nadává, že pokud to nedodělám, tak mě přerazí vejpuř*“. Dle celého rozhovoru se Zuzanou bylo vidět, že jí na partnerovi velmi záleží a jeho podporu a slova bere vážně.

Stejně jako Zuzana i Vendula má veškerou podporu při studiu v příteli. „Ten než jakoby mi volal, jak ho chytli, jak šel na výkon trestu, tak poslední jeho věta je, že ať si dodělám školu že jo, ať nejsem blbá“.

Oproti předešlým dvěma respondentkám poslední dívka Helena neměla se svým přítelem a zároveň otcem jejich syna dobré vztahy. Jejich vztah se rozpadl a Helenin přítel nejevil skoro žádný zájem ani o svého syna. Helenu při jejím studiu nepodporoval.

8.5.3 Vrstevníci z ústavu

S ostatními matkami si Zuzana vzájemně pomáhá, prý to tedy není moc často, protože si většinou dělá každá to své a pomoc nepotřebuje. Jakmile ale přijde na věc, vzájemně si všechny pomohou.

Vendula soužití s ostatními matkami moc kladně nehodnotí. Soužití a vzájemná pomoc s ostatními matkami je pro ni někdy složitá. *„Naučili jsme se spíš si pomáhat, protože víc holek, víc děcek. Děcko vám spí, jedna třískne s dveřma. Jako naučili jsme si pomáhat, ale jsou takové chvíle, že už jsme tu jako třeba hodně dlouho a začínáme mít vůči sobě averzi no. My se nemůžeme třeba ani vidět jo. Jsme třeba tři dny každá zavřená na pokoji. Jenom, ať se nevidíme“.*

Oproti Vendule byla Helenina odpověď na vztahy s jejími vrstevníky v ústavu velmi stručná. S ostatními matkami tu vychází dle jejich slov „v pohodě“. Vzájemně si se vším, když je třeba, pomohou. Ve třídním kolektivu je Helena nekonfliktní a se spolužáky vychází dobře.

8.5.4 Školní výkon

Když Zuzana zjistila, že je těhotná navštěvovala základní školu. Konkrétně devátý ročník. Momentálně při pobytu v ústavu studuje střední školu obor Kuchař-číšník a je ve druhém ročníku. Zbývá jí ještě rok. Matky často z ústavu odchází dříve a školu nedodělají, Zuzana si školu dodělat plánuje *„Asi jo, tak ted' jsem měla samý jedničky. Vlastně aji z praktických, aji z ústních, aji z písemných, takže bylo by to blbý to zahodit“.* Zuzana se prý do školy moc neučí ani nepřipravuje, protože jí to jde samo. *„Mě to za prvý to učení nebaví. Mě stačí dávat pozor ve škole, ne že by mě to nebavilo, ale nemám potřebu se učit víc, když prostě to vím“.*

Vendula otěhotněla ve svých sedmnácti letech. Momentálně studuje stejně jako Zuzana obor Kuchař-číšník při pobytu v ústavu. Vendula je však teprve v prvním ročníku studia *“Já už jsem měla končit třeták a dělám prvák. Budu mít*

první vysvědčení teprve ze střední, protože vlastně, jak já jsem se odstěhovala z domu, tak jsem skončila se školou se vším. Já mám devítku dodělanou. Vlastně doma jsem dělala. Ještě jak jsem byla doma, tak jsem dělala prvák. Tam mě ale vyhodili před koncem školního roku. Nastoupila jsem vlastně na pasták no a teď dva roky jsem jakoby po pastákách. V době, kdy Vendula otěhotněla školu nenavštěvovala. „Já sem otěhotněla vlastně už jak jsem byla na pastáku a já jsem nedělala školu mě vyhodili ze čtyř“. Se svými studijními výsledky v zařízení patří Vendula k horším studentům. Její průměr je 2,57. Je líná a nepřipravuje se na výuku. Omlouvá to mateřskými povinnostmi, což je často jen výmluva. Její chování je hodnoceno známkou 2 z důvodu neomluvených hodin. Porušuje školní řád. Dle třídního učitele je schopná dokončit učební obor bez problémů, ale musí projevit snahu a zodpovědnost v rámci výuky. Školní výsledky neodpovídají Venduliným možnostem. Nevěnuje přípravě do školy tolik, kolik by mohla. Není hloupá, jen se jí nechce. V oblasti odborného výcviku patří Vendula k pracovitým a pečlivým. Dokáže si práci zorganizovat a je samostatná. Udělala si i barmanský kurz.

Helena ve výchovném ústavu studuje obor Kuchař-číšník. S jejím prospěchem 2,21 patří mezi průměrné studenty. Dle třídní učitelky má Helena o výuku a výsledky zájem, ale její celkový prospěch neodpovídá vynaložené snaze.

Na pracovišti odborného výcviku má Helena kladný vztah k práci a je schopna skloubit teoretické poznatky s praktickými dovednostmi. Do výuky se připravuje samostatně a na pracovištích odborného výcviku je též hodnocena kladně. Helena však musí vynaložit velké úsilí v přípravě do výuky. Její intelekt je na takové úrovni, že si nemůže dovolit zanedbávat přípravu. Je na ní vždy vidět její zklamání, pokud není výsledek dle jejich představ. Vše to však dohání svojí snahou. Helena má problémy s motivací – opakování učiva ji nebaví. Helena má své vlastní pomalejší pracovní tempo. V rámci studia ve výchovném ústavu úspěšně absolvovala barmanský kurz. Není ctižádostivá, ale velmi stojí o to mít výuční list. Dokáže úspěšně skloubit mateřské povinnosti se školními. Její přístup je zodpovědný a dle třídní učitelky má předpoklady se v oboru vyučit. Helena si zároveň ve škole udržuje dobré hodnocení, díky kterému má výhody v podobě mimořádných odjezdů na dovolenky.

8.5.5 Vzdelanostní ambice

Motivací dokončit studium je pro Zuzanu výuční list. „Budu vyučená, můžu si to dodělat tu maturitu prostě a mám o to zájem, kdežto některý holky tady o to zájem nemaj jo. Chcou jít pryč“. Zuzana na jednu stranu tvrdí, že chce hned po škole odejít

a najít si práci. V další části rozhovoru však řekla, že si možná udělá nástavbu, kterou by mohla také studovat v Moravském Krumlově. „Bud' odejdu nebo si udělám nástavbu, ještě nevím“.

Vendulina motivace k samotnému studiu je oproti Zuzaně nulová. Vendula je velice líná. Zároveň je její touha opustit co nejdříve zařízení větší, než ta dokončit předtím studium v ústavu.

Helena studium plánuje dokončit a ráda by si při pobytu v ústavu ještě udělala řidičský průkaz. „*Já si chcu tady dodělat školu. A ještě budu tady dělat řidičák*“. Helena neplánuje další vzdělání, jak sama řekla, má radši školní praxi, než klasické vyučování, a tak už se těší do reálného pracovního provozu. Heleninu motivaci podporuje její matka s Heleninou sestrou, ale také fakt, že výuční list je u nich v rodině „vzácný“. „*Tak chcu mít ten papír, protože v naší rodině to nikdo nemá. Jedna ségra vlastně otěhotněla v šestnácti taky v necelých nebo sedmnácti necelých. No a potom druhá ségra, ta se o nás starala, takže do školy nešla. Jsme byli malí, protože mamka na nás byla sama a brácha ten se neučí, protože je mentálně postižený*“.

8.5.6 Pracovní ambice

Zuzana se chce po dokončení studia zařadit do pracovního provozu nebo si udělat nástavbu. Podle toho, co jí budoucnost přinese. Každopádně by si chtěla najít práci v oboru. „*Spíš ta servírka, nebo jelikož mám hotovej barmaňák, tak možná i ta barmanka*“.

Oproti tomu Vendula žádné vysněné povolání nemá. Je si vědoma toho, že po přerušení studia a odchodu z ústavu bude mít jen základní vzdělání a dítě, které na ni bude závislé. „*Abych řekla upřímně, mě je to úplně jedno, mě jde o to, ať užívím svoji dceru. Fakt nejsem vybíravá, mě jde jenom o to, aby malá se měla dobře, že jo. Uvědomuju si, že jsem na všechno sama. Musím žebrot sociálku. Jako upřímně. V sedmnácti jsem si udělala děcko, školu nebudu mít, a jestli budu mít jedinou možnost uklízet, tak to je jako co? No tak budu uklízet, ale vím, že budu mít čisté svědomí, že já něco dělám*“.

Helena bude ještě dva roky po dokončení studia na mateřské dovolené a poté plánuje hledat práci v oboru – kuchařka, barmanka nebo číšnice. Helena má za sebou i barmanský kurz. Barmankou nebo kuchařkou by se chtěla v budoucnu i živit.

8.5.7 Mateřství

Jako překážku při studiu vidí Zuzana péči o dítě. *„Je náročná malá, strašnej stereotyp, protože ráno buď jdete na praxi nebo jdete do školy. Jenže mezitím nachystat malou, přebalit ju, nakrmit ju, oblíct ju. Ještě vzít věci dolů, protože my si je nemůžeme nechávat tady, protože ostatní děcka jsou na sedmičce nebo na šestce. Takže zase jít rychle na praxi z praxe do školy a zpátky za malou, a to je každé den prostě. Už toho už mi hrabe. Jsem ráda, že už je konec školního roku, protože už mi z toho nehorázně hrabe“.* Naopak říká, že jí hodně pomáhají vychovatelky, když potřebuje právě dopoledne dítě pohlídat a odpočnout si od něj. Naštěstí prý malá Simona v noci spí, takže se Zuzana do školy vyspí. Zuzana si hledala brigádu jako přivýdělek právě k financím, co dostává v ústavu. Bohužel, brigádu musela odmítnout, protože se musí starat o dceru. *„Ta malá je někdy problém, protože třeba já jsem teďkom měla nabídnutou u Blondýny brigádu, že mě tam chtěli. A já nemůžu skrz malou. Já nemám hlídání“.*

Vendula je přesně ten typ, který ačkoliv má možnost studium dokončit, o dítě je dobře postaráno, a i ona sama se má v ústavu dobře, tak přesto studium dokončit *nehodlá*. *„Já spíš jako počítám s tím, že tu školu nedodělám, protože jako já to plánuju tak maximálně ještě rok, protože jakoby jelikož jsem na všechno sama, takže já si šetřím sama na kauci na byt, na všechno. Takže jako počítám, že ten rok minimálně to ještě trvat bude, ale jako chtěla bych dodělat tu školu, že jo. To je jasné, ale nepočítám s tím, že bych ji dodělala, protože si najdu ten byt, odejdu toto, to, tak mi začne takové to, jo malá školka, teď já práce, uživit se. Sama jsi na všechno, takže nevím no. Jako je možné, že prostě v tom druháku si řeknu: jo ještě rok, tak to překoušu, ale nepočítám s tím moc no“.* Naopak při péči o dítě Vendule vyhovuje pomoc pečovatelek. *„Já tady dám malou dopoledne a tu mi pohlídají do konce školy, že jo. Přijdu a mám malou odpoledne“.* Na druhou stranu však říká, že je toho na matky v ústavu kladeno daleko více, než na běžné plnoleté matky. *„Každá matka, když jde, tak jde na mateřskou, že jo. A my tady vlastně musíme zvládat školu, děcko, uklízet, tady ty povinnosti. Všechno si zařizujem osmnáctky samy. Je to takové hodně složité“.*

Přestože Helena je v ústavu spokojená a má se tu se synem dobře, pobyt tady a péči o malého ji znesnadňuje studium. Helena je průměrná studentka a učení jí na rozdíl třeba od Zuzany nejde až tak snadno. *„No tak jedna čtyřka jinak dobrý“.*

8.5.8 Finance

Pro Zuzanu nejsou finance na prvním místě. Její motivací je studium a následně dobrá práce ve vystudovaném oboru.

Oproti tomu pro Vendulu zároveň jako jedinou z respondentek jsou finance velkým ovlivňujícím faktorem. Pro nedokončení školy a odchodu z ústavu, se Vendula nerozhodla proto, že by ji učení nebavilo. Ale proto, že chce práci a více peněz, než dostane v ústavu na sociálních dávkách. *„Nejde o to, že by mě učení nebavilo, ale fakt, jelikož si uvědomuju, že jsem na všechno sama, tak jako si musím jako žebrat sociálku. Nic moc extra, jako s nějakajma čtyřma tisícama s děckem na měsíc, to není nic super“.*

Pro Helenu stejně jako pro Zuzanu nejsou finance velkým ovlivňujícím faktorem. Heleně stačí sociální dávky, které právě pobírá.

8.5.9 Životní perspektivy

Do dokončení studia Zuzaně zbývá rok. Zuzana si školu plánuje dodělat. Její dceři budou momentálně dva roky. Zuzana se však těší, až školu dokončí a pojedje domů. Domů, ale myslí za svým nynějším přítelem. *„Já už se prostě těším, až si dodělám školu a pudu. Protože ještě, aby malá poznávala, co je to děcák, to nechcu. Chci být doma, jako s přítelem a s malou. My hledáme teďkom byty nějaký, ale prostě chceme být pryč. Protože už je to stejně takový, mění se tu lidi, jsou tu jiný lidi, prostě ty děcka, tady s prominutím chodí víc a víc parchantů, že to není možný. Když já jsem sem přišla před těma dvouma rokama, tak to bylo úplně jiný“.*

Až Zuzana dostuduje a odejde z ústavu, tak bude pravděpodobně závislá na sociálních dávkách, než si najde zaměstnání *„No asi ze začátku jo, než najdu práci. Sice se mi to nelíbí, ale budu muset ze začátku, ale chcu pracovat. Uvidíme, jaký to bude no“.*

Vendule tedy zbývají ještě dva roky studia, které ovšem neplánuje dokončit. Vendula si šetří na byt. Jen co na něj našetří, plánuje z ústavu odejít. *„Počítám, že ten rok minimálně to ještě trvat bude, ale jako chtěla bych dodělat tu školu, že jo. To je jasné, ale nepočítám s tím“.* *„Najdu si ten byt, odejdu toto to tak mi začne takové to. Jo malá školka, teď já práce uživit se, sama si na všechno“.* *„Šetřím na ten byt, takže já hledám ve Frýdku jakoby byt nějakaj jakoby rozumnej“.* Po odchodu z ústavu se tedy Vendula plánuje vrátit do Frýdku-Místku a žít se svou dcerou v bytě, na který si našetří. *„Chci být doma, chci prostě si dělat všechno po svojem. Víím, že prostě ještě není doba, kdy můžu odejít, takže já radši stáhnou prdel, ikdyž chcu pryč. Jako udělala*

bych pro to první poslední že jo. Ale radši zůstanu tady o rok dýl a vím, že prostě pro tu Emu potom budu mít zázemí“. Vendulin přítel bude ve výkonu trestu ještě dva roky, což vychází souběžně s tím, kdy by Vendula měla ukončit třetí ročník studia. Budoucnost s otcem jejího dítěte je ale velmi nejistá. *“Jsem mu řekla, že bud’ vyleze a vzpamatuje se, začne pracovat, začne se o malou starat anebo prostě. No je to její otec, je to těžké, ale nebudu s chlapem, který se o mě nepostará jako“.*

V budoucnu by však další dítě chtěla. *„V budoucnu jo, ale jako tak minimálně za pět let“.*

Helena plánuje po dokončení studia chvíli bydlet u své starší sestry. *„Půjdu za ségrou chvilku bydlet a potom si dám žádost na byt“.* Práci si hledat zatím neplánuje, protože bude ještě dva roky na mateřské dovolené se synem. *„A potom chcu jít do kuchyně“.* Další plány do budoucna Helena nemá *“Chcu, jak malej bude chodit do školky, tak chcu jít do tý práce, najít si to bydlení a časem třeba toho přítele nějakýho“.* S otcem dítěte Helena další budoucnost neplánuje, děti by však ještě chtěla. *“Já jsem si dala prstýnek. Mě vyšel kluk, ten vyšel. Dvojčata a kluk“.* Při téhle větě se Helena poprvé usmála za celý rozhovor, co jsme spolu vedly. V dalších měsících čeká Helenu soud. *“Bude to tady soud skrz alimenty. A v péči abych ho měla“.*

9 Diskuze

Bakalářská práce je věnována nezletilým těhotným dívkám a nezletilým matkám s dětmi. V dnešní době je toto téma velice aktuální, publikace a odborné články na toto téma však nejsou příliš psány. Přesto jsou v České republice zařízení, která poskytují péči a vzdělání právě nezletilým matkám nebo těhotným nezletilým dívkám.

Limitem průzkumného šetření může být právě výběr respondentek, neboť byly vybrány vychovatelkou a byly to ty, které ona označovala jako komunikativní a sdílné. Bez pomoci vychovatelky bych se ale k respondentkám nedostala.

Pomocí zjištěných informací v mém průzkumu jsem zjistila, že mnohdy nejsou dívky motivované z rodinného prostředí a motivace pouze ze strany vychovatelů a třídních učitelů není dostačující, vzhledem k tomu, že se dívky často rozhodnou studium ukončit a z výchovného ústavu odejít. Toto zjištění podporuje i již výše zmíněný Fischer (2014, s. 155).

Přístup některých rodičů k podpoře dívky je mnohdy laxní a často dívka se svými rodiči nemá dobře navázané vztahy, to pak brání plnohodnotné podpoře jedince a promítá se to do celého jednání a rozhodování dívky.

Motivace nezletilé dívky v průběhu školní dráhy ovlivňuje její školní výkon, který se dále promítá do plánování její budoucnosti a do toho, co může nastat, až se rozhodne výchovný ústav opustit.

Jak vyplývá z praktické části, rodina a rodinné prostředí jsou pro nezletilé dívky důležitou součástí. V tom nejlepším případě je nutné, aby rodina spolupracovala se zařízením a dívku v učení podporovala.

V teoretické části je uvedeno, že hlavními faktory ovlivňujícími motivaci ke studiu jsou vrstevníci, rodina a rodinné prostředí, partner, ale také autoregulace samotného jedince.

Na základě provedeného průzkumného šetření se očekávaně objevilo jako výrazný faktor samotné těhotenství matky a její mateřství. Těhotenství ve všech případech zapříčinilo přerušování samotného studia. V ústavu jim bylo umožněno ve studiu pokračovat. Z výpovědí respondentek vyplývá, že mateřství zapříčiňuje nedostatek času na studium, což ovlivňuje jejich výkon. U jedné participantky zapříčiňuje mateřství orientaci na finanční zabezpečení, tudíž je pro ni studium v současné době neaktuální potřebou.

V teoretické části konkrétně u faktorů ovlivňujících motivaci ke studiu Krejčová (2011, s. 118) uvádí, že vliv rodiny na motivaci je velice zásadní. Což se poté v průzkumném šetření ukázalo jako jeden z nejhlavnějších faktorů, který dívky motivuje nebo zde právě rodinný faktor coby motivace z rodinného prostředí chybí.

Na základě provedeného výzkumného šetření se také jako výrazný ovlivňující faktor objevil partner dívky. Na nezletilé těhotné dívky a matky mají jejich partnerské vztahy velký vliv. Ať už v dobrém slova smyslu nebo špatném.

Dále se také potvrdilo, že na motivaci studentů ke studiu mají vliv i vztahy k vrstevníkům ve třídě, které ve své publikaci popisuje již výše zmíněný Macek

a Lacinová (2012, s. 121). Vztahy mezi vrstevníky ve třídě mohou být podle nich zásadní a mohou velmi ovlivnit osobnost studenta.

Další faktor, který zmiňuje Hrbáčková (2011, s. 17) výše a potvrdilo jej i průzkumné šetření je nedostatek autoregulace. Dívky jsou často líné a školní povinnosti mnohdy odkládají. Stává se tak mnohdy v návaznosti na hodně starostí s péčí o dítě.

Návrhem pro další zkoumání by jistě bylo zhotovení kazuistik s větším počtem respondentek pro větší upřesnění motivačních faktorů.

10 Doporučení pro pedagogickou praxi

V této kapitole jsou popsána konkrétní doporučení pro zlepšení pedagogické praxe, k nimž se dospělo na základě zpracování teoretické a praktické části bakalářské práce.

Na základě zjištěných faktorů a jejich popisu v praktické části práce lze navrhnout pedagogickým pracovníkům tato doporučení:

- Pomoci najít dívce vzor ve spolužákovi nenásilnou formou. (Z realizovaného průzkumného šetření se ukazují spolužáci jako významný pozitivní faktor pro dokončení studia).
- Nabídnout dívce svou pomoc v podobě času mimo vyučování.
- Najít dívce zábavnou metodu učení.
- Pomoci žákovi vytvořit svůj systém učení.
- Chválit i za malé pokroky.
- Společná spolupráce učitelů, vychovatelů a rodiny, která může mít na motivaci pozitivní vliv.
- Chovat se k jedinci jako k individualitě.
- Brát na zřetel její schopnosti, dovednosti.
- Ukázat dívkám, že získané dovednosti a vědomosti využijí i v reálném a praktickém životě.
- V rámci zařízení podporovat vztah rodiny a dívky v zařízení – uvádím zde příklad: Pořádat dny rodin, kdy rodina těhotné dívky/matky s dítětem přijede a prožijí spolu den dle programu, který bude v režii Výchovného ústavu (sbližovací a vztah utužující hry).

11 Závěr

Bakalářská práce se zabývá tématem motivace k dokončení studia nezletilých těhotných dívek a nezletilých matek s dětmi.

Součástí této práce jsou polostrukturované rozhovory, které měly za cíl zjistit, jaké jsou motivace dívek a matek a jaké faktory ovlivňují dívky a matky při dokončení započatého studia. Získaná data jsem získala od tří vybraných respondentek z konkrétního Výchovného ústavu v Moravském Krumlově. Zajímaly mě nejen životní příběhy dívek. Polostrukturovaný rozhovor byl zaměřen na šest základních okruhů, které se týkaly obecných údajů, rodiny, dále těhotenství, studia, partnerství a životních perspektiv dívek.

Výsledky polostrukturovaných rozhovorů a interních informací z výchovného ústavu potvrdily mé průzkumné předpoklady, které jsem zjistila pomocí odborné literatury již před realizací průzkumu. Mé výsledky realizovaného průzkumu navíc odhalily další faktory, které ovlivňují motivaci k dokončení studia.

Faktorem, který nejvíce ovlivňuje dívky je jednoznačně rodina. Dívky nemají ve velké většině podporu a vzor v rodičích.

Společně s rodinou je velkým ovlivňujícím faktorem partner, jeho způsob života a jeho životní priority.

Na partnera coby jeden z faktorů ovlivňujících motivaci k dokončení studia navazují vrstevníci, tedy spolužáci a přátelé nezletilých matek a těhotných dívek.

Dalším ovlivňujícím faktorem je samotné mateřství a s tím spojená nízká motivace učit se, věnovat se studiu i po skončení vyučování a zároveň stíhat mateřské povinnosti.

Motivačním faktorem je i školní výkon těhotných dívek a nezletilých matek, který velice ovlivňuje jejich motivaci k samotnému studiu.

Vzdělanost a pracovní ambice se také ukázaly jako jeden z motivačních faktorů, které dívky a matky ovlivňují při dokončení studia ve výchovném ústavu.

V průzkumném šetření vyvstaly jako jeden z motivačních faktorů k dokončení studia i finance a hmotné zajištění bydlení po odchodu z výchovného ústavu.

Jako poslední zjištěný motivační faktor se jeví i životní perspektivy dívek a matek a jejich plány do budoucna. Od tohoto se odvíjí i jejich motivace ke studiu.

Výsledky této bakalářské práce přinesly nejen výše napsané doporučení pro pedagogickou praxi. Kromě toho přinesly i mě samotné jiný pohled na problematiku nezletilých těhotných dívek a matek.

Domnívám se, že stanovené cíle práce byly naplněny.

12 Seznam použité literatury

- BEDRNOVÁ, Eva a Ivan NOVÝ. Psychologie a sociologie řízení. 2. rozš. vyd. Praha: Management Press, 2002, 586 s. ISBN 8072610643.
- ČÁP, Jan. Psychologie pro učitele. Praha: Portál, 2001, 655 s. ISBN 80-7178-463-x.
- Diagnostický ústav a Středisko výchovné péče, Praha 4, Na Dlouhé mezi 19 [online]. Praha: 2017 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://duasvp.cz/>
- Dětský domov Planá [online] Planá: 2017 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.ddplana.cz/>
- DOLEŽALOVÁ, Pavla, ed. Sborník z mezinárodní konference k problematice ústavní a ochranné výchovy: Respekt k dítěti: Praha, 23.6.-25.6.2010. Tišnov: Sdružení SCAN, 2010, 112 s. ISBN 9788086620299.
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada), 231 s. ISBN 9788024750460.
- HALÍŘOVÁ, Martina, SYCHROVÁ, Adriana, ed. Ústavní péče v resocializačním kontextu. Pardubice: Univerzita Pardubice, 2014, 179 s. ISBN 9788073957568.
- HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. 545 s. ISBN 9788026202196.
- HRBÁČKOVÁ, Karla. Rozvoj autoregulace učení studentů. Praha: Hnutí R, 2011, 76 s. ISBN 978-80-86798-18-9.
- HRBÁČKOVÁ, Karla. Kognitivní a nonkognitivní determinanty rozvoje autoregulace učení studentů. Brno: Paido, 2010, 124 s. ISBN 9788073152147.
- JANOUCHOVÁ, Katerina. Život dítěte. Praha: Akropolis, 2008, 684 s. ISBN 978-80-86903-84-2.
- JANSKÝ, Pavel. Dítě s problémovým chováním a náhradní výchovná péče ve školských zařízeních pro výkon ústavní a ochranné výchovy. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. Recenzované monografie. 292 s. ISBN 978-80-7435-534-9.
- JEDLIČKA, Richard. Poruchy socializace u dětí a dospívajících: prevence životních selhání a krizová intervence. Praha: Grada, 2015. Psyché (Grada). 544 s. ISBN 978-80-247-5447-5.
- KREJČOVÁ, Lenka. Psychologické aspekty vzdělávání dospívajících. Praha: Grada, 2011. Pedagogika (Grada). 226 s. ISBN 978-80-247-3474-3.

- MACEK, Petr a Lenka LACINOVÁ, ed. Vztahy v dospívání. 2. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2012, 196 s. ISBN 978-80-87474-46-4.
- MATOUŠEK, Oldřich a Andrea KROFTOVÁ. Mládež a delikvence: [možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže]. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2003, 340 s. ISBN 9788071787716.
- MATOUŠEK, Oldřich. Ústavní péče. Vyd. 2. přeprac. a rozš. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). 159 s. ISBN 8085850761
- MOJŽÍŠOVÁ, Adéla, ed. Kapitoly sociální práce v praxi. České Budějovice: Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Zdravotně sociální fakulta, 2008, 139 s. ISBN 9788073940744.
- PALÁN, Zdeněk. Výkladový slovník vzdělávání dospělých. Olomouc: DAHA, 1997. Promos. 159 s. ISBN 80-902232-1-4.
- PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 4., aktualiz. vyd. [i.e. Vyd. 5.]. Praha: Portál, 2008, 322 s. ISBN 9788073674168.
- PLECITÝ, Vladimír. Základy rodinného práva. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. Vysokoškolské učebnice (Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk). 140 s. ISBN 9788073801397.
- RABUŠICOVÁ, Milada a Ladislav RABUŠIC, ed. Učíme se po celý život? o vzdělávání dospělých v České republice. Brno: Masarykova univerzita, 2008. 339 s. ISBN 978-80-210-4779-2.
- ŘEPKA, Emil. Motivace žáků ve školní tělesné výchově. V Českých Budějovicích: Jihočeská univerzita, 2005, 178 s. ISBN 80-7040-808-1.
- SITNÁ, Dagmar. Metody aktivního vyučování: spolupráce žáků ve skupinách. Vyd. 2. Praha: Portál, 2013, 150 s. ISBN 978-80-262-0404-6.
- SLOMEK, Zdeněk. Etopedie. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010, 96 s. ISBN 9788086723846.
- SVOBODA, Zdeněk a Arnošt SMOLÍK. Etopedické propylaje I.: aktuální otázky systému náhradní výchovné péče o jedince s poruchou chování. Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně, 2012, 135 s. ISBN 978-80-7414-529-2.
- URBAN, Lukáš. Sociologie: klíčová témata a pojmy. Praha: Grada, 2017, 228 s. ISBN 9788024757742.

- VÁVROVÁ, Soňa, Karla HRBÁČKOVÁ a Jakub HLADÍK. Porozumění procesu autoregulace u dětí a mladistvých v institucionální péči. Druhé, nezměněné vydání. Zlín: Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně, 2015, 131 s. ISBN 978-80-7454-149-0.
- Výchovný ústav Černovice [online]. Černovice: 2017 [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.vucernovice.cz/>
- Výchovný ústav, dětský domov se školou, středisko výchovné péče, střední škola a základní škola, Moravský Krumlov [online]. [cit. 2017-04-20]. Dostupné z: <http://www.vuddmoravskykrumlov.cz/>
- ŽIŽLAVSKÝ, Martin. Metodologie pro Sociální politiku a sociální práci. Brno: Masarykova univerzita, 2003, 142 s. ISBN 8021031107.
- ŽUFNÍČEK, Jan, PACNEROVÁ, Helena a Adéla ZELENDA KUPCOVÁ, ed. Vybraná témata vychovatelské praxe: inspirace pro vychovatele v zařízeních ústavní a ochranné výchovy. Praha: Národní ústav pro vzdělávání, školské poradenské zařízení a zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků, 2012, 136 s. ISBN 978-80-87652-59-6.

Legislativa:

- ČESKO. Vyhláška č. 438/2006 Sb., kterou se upravují podrobnosti výkonu ústavní výchovy a ochranné výchovy ve školských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů. § 8. in: *Zákony pro lidi* [online], 2017, dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-438>
- ČESKO. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád [online]. 2017, [cit. 20.4.2017]. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>
- ČESKO. Zákon č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. [online]. 2004, [cit. 20.4.2017]. Dostupné z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2002-109>

13 Přílohy

Úryvek – rozhovor č. 1

X: A jak jsi na to reagovala, když jsi to zjistila nebo v kolikátém měsíci jsi byla?

Y: V pátém týdnu. A zjistila jsem to tak, že jsem si šla pro antikoncepci vlastně pro další prášky a jsem sebou sekla a sestřička, jakože jdu na ultrazvuk a pátej týden.

X: Týjo!

Y: Jsem měla slabý prášky, jsem byla úplně naštvaná.

X: Takže Ale říkala jsem si, že si to nechám.

X: A s kým jsi to takhle řešila? Jako když jsi to zjistila?

Y: S maminou... ta se se mnou tři měsíce nebavila, protože chtěla abych šla na potrat. A teďka nemáme mezi sebou dobřej vztah.

X: Ne? Takže se ani s malou nevidá?

Y: Teďkom tam pojedeme v červenci ale jenom na víkend, ale moc se nabavíme teda. Protože ona furt vyčítá tu malou, všechno a ona vlastně děti totiž neměla.

X: Myslíš si, že je to tím?

Y: Prostě neví. Nevěděla to jaký to je prostě asi.

X: A myslíš si, že se to časem nezlepší?

Y: No já doufám že jo.

X: A teď mám otázky spíš na školu. Takže ty jsi byla v prváku, když jsi to jakoby zjistila? Když ti bylo šestnáct nebo byla jsi v devítce?

Y: V devítce.

X: A teďka si teda děláš kuchař číšník a zbývá ti?

Y: Rok

X: Rok ti zbývá a dokončíš si to?

Y: Asi jo, asi jo. Tak teď jsem měla samý jedničky vlastně, aji z praktických, aji z ústních aji z písemných, takže bylo by to blbý to zahodit (haha).

X: To jo, to určitě. To dodělej. A jak na to reagovali učitelé?

Y: Na základce to věděla jenom moje třídní.

X: Jo? A děcka to zatím jako nepoznaly?

Y: Ne. Tak já jsem byla do šestýho měsíce plochá. Na mě to nešlo vidět. Mě narostlo břicho až tady.

X: Jo a nikomu jsi to teda neřekla?

Y: Ne

X: A třídní, co ti řekla?

Y: Prej „a stálo to za to?“

X: A baví tě učení? Když takhle máš samý jedničky.

Y: Já se neučím.

Úryvek – rozhovor č. 2

X: A poradila bys takhle nezletilým matkám, co bys třeba udělala jinak? Nebo tak?

L: Já abych pravdu řekla, co bych udělala jinak? Já si myslím jakože... já jsi myslím, že jsem nic špatně neudělala, takže já si myslím jako jestli se stane, že holka otěhotní v 17 ti v 16 ti letech, tak je na ní, jestli to dítě chce nebo ne. Jako musí si prvně uvědomit, jestli vůbec jako bude schopna o to dítě se postarat. Já jsem věděla, že ne že jo, proto jsem tady. Víím, že prostě ještě není doba, kdy můžu odejít a víím, že pro Emu bude stoprocentně všechno nejlepší. Takže já radši stáhnou prdel ikdyž chcu pryč jako udělala bych pro to první poslední že jo, ale radši zůstanu tady o rok dýl a víím, že prostě pro tu Emu potom budu mít zázemí. Bude se mít dobře a takové věci. Jako je hlavní si uvědomit, jestli prostě to dítě fakt chci, protože potom jako vidím na některých matkách, že prostě dítě mají ale nevidím tam takové to, že prostě je stoprocentně to, co oni chcou, že.

X: Jo, že jsou takový bokem ty děti.

Y: No přesně tak. Přece jenom jako je složité se třeba v sedmnácti letech se vzdát jako když to tak řeknu párty, kamarádů. Jo tamtoho, tamtoho a starat se o děcko. Já jsem fakt jako s Emou strašně dospěla, já jsem, když to tak řeknu, já jsem fetovala já sem párty, tamto, tamto. Ale já jsem se fakt během jako té doby, co jsem čekala Emu jsem se vzdala všeho a prostě o 180 stupňů jsem se otočila, a to všechno by nezvládla. Jo a potom je podle mě jako špatné, že děcko je tam po, když to tak řeknu já nevím, po rodině, po sousedách a matka si někde lítá jako.

X: Jo no, to znám taky takový, to je hrozný.

Y: No já fakt jako. Já jsem na sebe hrdá, že prostě jsem fakt, když to tak upřímně řeknu, tak já jsem fakt jako fetovala první ligu jo a prostě pro svoje děcko jsem se vzdala úplně všeho. Kamarádů, všeho a nelituju toho. Nelituju a jsem ráda.

X: A bylo těžký přestat? Jako když jsi takhle v tom jela?

Y: Jako těžký to bylo na psychiku a prostě fakt jsem věděla prostě teď té Emě chcu dát všechno a prostě v žádném případě bych nedovolila, aby mi ji vzali jako a radši já nevím se vzdám tamhle kamarádů všeho a budu si žít svoje. Budu žít s Emou, budu mít pro ni všechno, ale já budu mít čistý svědomí.

X: Seš dobrá (skočí mi do řeči).

Y: Já pravda jakože jo, občas na to myslím že jo řeknu si, jako když já to tak řeknu hnusně, ale já jsem prostě já jsem ten perník měla ráda jo. Já jsem prostě fakt jsem si na něm jako jela svoje tamto, tamto, ale jako nelituju toho, že jsem to přestala já jsem strašně ráda, že Ema je zdravá, že prostě teď jako všechny peníze nejdou tam do drog, do kamarádů do toho a že prostě jdu a Emě radši jako. Já to říkám furt já radši půjdu jak šupák, než aby moje děcko šlo ve špinavém. Jo, a to přesně to je, že prostě některé matky které fetovaly a fetujou, tak prostě děcko radši tam dají.

Prostě pryč do kojeňáku a toto. A já bych tohle v životě nedovolila jako.

X: Jsi dobrá. Děkuju ti.

Y: Není zač

Úryvek – rozhovor č. 3

X: A takhle motivace, že se chceš učit, tak to je, že chceš pracovat třeba v tom oboru?

Y: Tak chcu mít ten papír, protože v naší rodině to nikdo nemá. Jedna ségra vlastně otěhotněla v šestnácti taky v necelých nebo sedmnácti necelých. No a potom druhá ségra ta se o nás starala, takže do školy nešla. Jsme byli malí, protože mamka na nás byla sama a brácha ten se neučí, protože je mentálně postižený.

X: A říkala jsi, že ségra je starší?

Y: A ta čtvrtá ségra ta je vyučená no, jediná.

X: A taky v tom oboru nebo v jiným?

Y: Ne, ta je vyučená sociální pracovnice.

X: Jojo. A s tím tatškem, tak jsi říkala, že jste v kontaktu nebo?

Y: No, jakože minulý týden mi volal no, ale to je asi po nějakým půl roce.

X: Jo, takže o dítě zájem. Jakože zeptá se, jak se má malej nebo tak?

Y: Jo to se zeptá pokavaď není s tou jeho babou. Ted'kom chce nás vidět o prázdninách, tak zas ségra tam se mnou pojede no.

X: Jo a ty jakoby pořád ho máš ráda nebo takhle nebo?

Y: Jako jo. nemůžu říct je to můj otec že jo. Ale nevím no, jakože nevím. No mám takovej divnej jakože vztah s ním.

X: Mluvila jsi ted' o svém otci nebo o tom...?

Y: O svém

X: O svém. A o tatškovi od malýho?

Y: Tak tam jsme. Tam si dáváme... Bud' mi zavolá, pokaždé mi nadává, tak to vypnu a když přestane nadávat, tak se bavíme normálně. Tak si dáme sraz on si vezme malýho na den. Potom mi ho vrátí večer.

X: Jojo a takže myslíš si, že se k sobě vrátíte?

Y: Ne, nechcu už.

X: Ne? Už jako ty nemáš zájem?

Y: Ne (kroutí hlavou).

X: A chceš ještě nějaký miminko třeba do budoucna? Chtěla bys?

Y: Jo. Já jsem si dala prstýnek. Mě vyšel kluk ten vyšel. Dvojčata a kluk.

X: Tyjo! A máš otce od malýho uvedeného v rodném listě?

Y: Jo.

X: Jo, takže bude posílat nebo posílá nějaký peníze?

Y: Ne, ani korunu. Malýmu nekoupil ani k narozeninám ani k Vánocům nic.

X: A co takhle dělá ted'ka?

Y: Nevím vůbec.

X: Nevíš vůbec.

Y: Nevím. Ted' jsem dala souhlas vlastně do Svitav. Bude to tady soud skrz alimenty a v péči abych ho měla.

X: A ted' seš tady spokojená? Kdybys měla říct, jak se tady jakoby máš, jak se tady cítíš?

Y: Jo cítím se tady dobře.

Polostrukturovaný rozhovor:

Otázky:

ZÁKLADNÍ ÚDAJE

Řekni mi prosím životopisné údaje o tvém životě.
Jaké to je být nezletilou matkou?

Otázka obsahuje:

- Kdy ses narodila a odkud pocházíš?
- V současné době tedy žiješ tady ve výchovném ústavu?
- Z jakých prostředků žiješ?
- Jaký je tvůj současný stav (máte přítele, nemáte)?
- Kolik máš dětí?
- Jaké má dosažené nejvyšší vzdělání?
- Jakou školu v současné době navštěvuješ?

RODINA

V jakém rodinném prostředí jsi vyrůstala?
Jak reagovali rodiče, když ji zjistili, že jsi těhotná?

Otázka obsahuje:

- S oběma rodiči/ jen s mámou/ s kolika sourozenci?
- Jaké mate v rodině vztahy?
- Jak reagovali rodiče na vaše těhotenství?

TĚHOTENSTVÍ

Jak jsi otěhotněla?
Jak jsi zjistila, že jsi těhotná?
Jak bys hodnotila průběh porodu a období po něm?
Jak zvládáte péči o dítě?
Co byste poradila nezletilým těhotným dívkám či matkám?

Otázka obsahuje:

- V kolika letech otěhotněla?
- S kým otěhotněla? (po jak dlouhé známosti, kolik mu bylo, kdy mu to řekla, jak na to reagoval, bylo těhotenství vítané)??
- Bylo to plánované těhotenství?
- Jak jsi reagovala na to, že jsi těhotná?
- Jak a s kým ses snažila řešit zjištěné těhotenství?
- Věděla jsi o možnostech ochrany v té době? - Požívala jsi ji? Antikonceptci nebo jinou ochranu, nepoužívali jste ji nebo selhala?

ŠKOLA

Jakou školu a jaký ročník jsi studovala, když jste zjistila, že je těhotná?

Dokončila jste studium? Popř. dokončuješ si ho teď (ZŠ)?

Plánuješ si dodělat školu (SŠ) i přesto, že se budeš muset starat o dítě?

Jak na to reagovali učitelé?

Věděli spolužáci o tom, že jsi těhotná? Jak na to potom zareagovali?

Vídáš se teď s nějakými kamarády, když jsi tady?

Baví tě učení?

Co ti znesnadňuje studium? (překážky) a co ti to naopak zlehčuje?

Co tě motivuje se dál vzdělávat?

Kdo tě ve studiu podporuje?

Co holky odsud? Pomáháte si v případě učení?

Co plánuješ po škole?

Jak se ti studuje při pobytu ve výchovném ústavu, když zároveň pečuješ o dítě?

PARTNERSTVÍ

Jaký máte vztah s otcem dítěte?

Otázka obsahuje:

- Jaký máte vztah k otci dítěte?
- Jaký je jeho vztah k Vám?
- Jste v kontaktu?
- Má zájem o dítě?
- Máte spolu plány do budoucna?
- Plánujete spolu další děti?
- Je uveden v rodném listě dítěte?
- Máte nového partnera?
- Plánujete spolu budoucnost, další děti?

ŽIVOTNÍ PERSPEKTIVY

Jak to vidíš s pobytem tady?

Jak to vidíš s životem po odejití odsud?

Otázka obsahuje:

- Kam potom půjdeš? Domů za rodiči? S kým bys chtěla žít?
- Jak vycházíš s ostatními matkami tady v ústavu?
- Jak se máš momentálně právě teď?
- Jaké jsou tvoje plány do budoucna?
- Plánuješ ještě v budoucnu další dítě?
- Jaké možnosti se ti nabízí?
- Z jakých finančních prostředků budeš žít, až odsud odejdeš?
- Co bys chtěla dělat za práci?

- Chtěla bys radši studovat nebo pracovat?
- Co umíš? Co ti jde?
- Studuješ na to? Snažíš se dosáhnout svého cíle, že chceš dělat ... to a to.. zaměstnání?

Chtěla byste ještě něco dodat?

Je ještě něco důležitého, co jste opomněla sdělit?